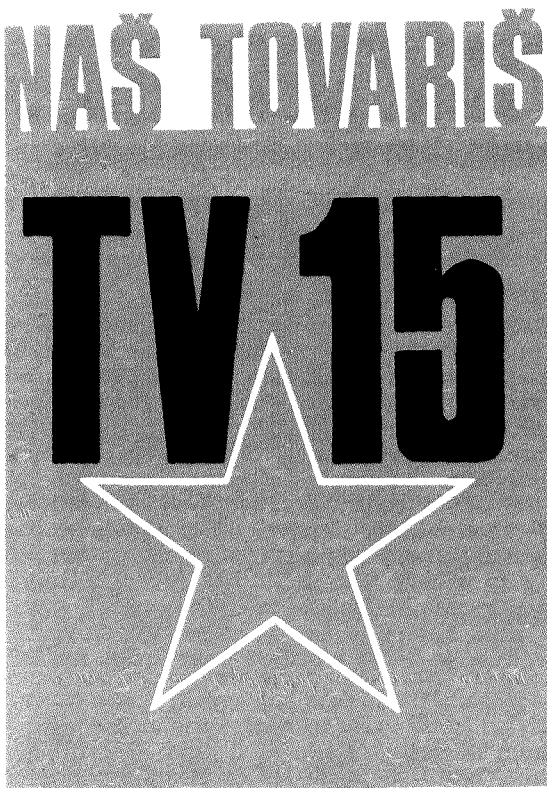

Št. 45 17. novembra 1977 Leto XV

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojskih starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Milan Vogel

Tehnični urednik:
Sine Kovič

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 140 din, za inozemstvo 160 din; posamezna številka v prosti prodaji 3 din

Uprava in naročninski oddelek »TV-15«:
Miklošičeva 28, pp 598/XI, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
50100-833-30005 pri SDK Ljubljana

»TV-15 izhaja vsak teden – izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk:
CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Bolje odmerjene
borčevske pokojnine
stran 3

Lojze Šavli
Partizanski napad na
tovarno v Majšperku
stran 4

Dr. Franja Bidovec-Bojc
Naš hrabri mitraljezec
Salih
stran 6

Tone Kebe
Prečuden cvet je v
grapi črni
stran 8

Ohranjanje in poglobljanje revolucionarnih tradicij – nenehna dejavnost v vseh oblikah dela in življenja

»Tvoje sporočilo, da je revolucionarne tradicije moč ohranjati samo, če jih nenehno bogatimo s še večjimi revolucionarnimi izkušnjami, smo si izbrali za vodilo in se te družbene dejavnosti lotili kot trajne naloge in obveznosti s posebno odgovornostjo.«

Tako so v pozdravnem pismu tovarišu Titu zapisali udeleženci posvetovanja o ohranjanju in poglobljanju revolucionarnih tradicij v združenem delu, ki se je začelo 10. novembra v Beogradu, udeležilo pa se ga je približno sto šestdeset delegatov temeljnih organizacij združenega dela, vseh družbenopolitičnih organizacij in JLA.

Na Vis, v znano partizansko trdnjavo, se je prejšnji teden namenila skupina izletnikov turistične agencije Aerodrom Ljubljana-Pulj... Kaj so videli in kaj doživeli na svoji poti, lahko preberete v reportaži »V tem železju bije toplo srce«.

Sandra in heroj Daki

Okitila se je z rdečo rutko in s titovko, ki je imela rdečo zvezdo...

Ko sem letos počitnikoval v Loškem potoku, sem imel priložnost, da se, kot to delam vsa leta nazaj, pogovorim s tamkajšnjimi pionirji in pionirkami.

Precej mi je v oči padla cicibanka Sandra, ki je pri svojem dedku, upokojenem podpolkovniku JLA in partizanu Ivanu Zbačniku, svoji babici preživljala počitnice. Marsikaj so mi povedali o njej. Tudi to, da zelo rada posluša pripovedovanje o partizanih, ki jih ima najraje... Letos ji je teta Poldka dala tudi rdečo rutko okrog vratu in titovko na glavico. To je bila vesela in ponosna. Z žarečimi očmi in lički je rekla, da je prava partizanka. Tudi pozdravila je po vojaško, kot je videla dedka na fotografiji.

No, in ker je bilo kmalu zatem, konec julija, pri Ogenjci, veliko slavlje krajevne skupnosti Loški potok, se ga je želela udeležiti tudi Sandra. Okitila se je z rdečo rutko in s titovko, ki je imela rdečo zvezdo in že smo pohiteli na slavlje z avtomobilom... Vso pot je vpraševala o izdani bolnišnici, o partizanki Mimici. Ker je bilo preveč avtomobilov in cesta do prizorišča proslave zasedena, smo morali izstopiti. Priključili smo se reki udeležencev. Iznenada se je naši skupini pridružil tudi narodni heroj Daki, ki se je s cicibanko Sandro spustil v pogovor. Vprašal jo je, zakaj nima puške, ko pa ima rutko in titovko. Takoj mu je odgovorila, da je pionirka in da ima zato rdečo rutko in titovko, vojaki in partizani pa da imajo puško.

Daki jo je pohvalil in še sta se pogovarjala o partizanih.

Seveda ji je dedek šele doma povedal, s kom se je pogovarjala! Vem, da tega prvega srečanja z narodnim herojem naša Sandra ne bo nikoli pozabila. Zdaj je spet v vrtcu in prav gotovo je v Ljubljani vsem povedala, da se je pogovarjala z Dakijem.

MARJAN TRATAR-UČO
Prešernov trg 3
p. Novo mesto

Zakaj smo se borili?

»Oj Doberdob, slovenskih fantov grob..., kjer so kri prelivali za svobodo domovine...!«

Večkrat prej in tudi v zadnjem času smo brali v našem dnevnem časopisu – se je pisalo o bojih na italijanski fronti v prvi svetovni vojni s prizvokom omalovaževanja in zgodovinsko neobjektivno, tudi o žrtvah Slovencev na tem delu vojne fronte v letih 1915–1918.

Pisci takšnih člankov niso živeli v stari avstro-ogrski monarhiji in ne poznajo takratne težavne narodnostne razmere Slovencev na Spodnjem Štajerskem in na Kranjskem. Niso se ozirali na številne narodnostne boje in manifestacije Slovencev, ne na razna gibanja slovensko učeče se mladine, kakor narodno-radikalnega in preporodovskega gibanja pred prvo svetovno vojno in ne nazadnje na majniško deklaracijo leta 1917, po kateri smo Slovenci pričakovali najmanj enako-

pravnost slovenskega naroda z drugimi narodi monarhije.

Če se v vse to zamislimo, pridemo šele do pravilnega odgovora na vprašanje, zakaj smo se slovenski vojaki bojevali pod tujo zastavo in se žrtvovali na italijanski fronti. Zavedali smo se, da gre pri tej borbi v prvi vrsti za slovensko zemljo, za obstoj slovenskega naroda na tem delu stare monarhije! Tako smo se med seboj bodrili mladi frontni vojaki, zlasti dijaki in študentje, tako smo govorili starejšim bojnim tovarišem in tako so na nas vplivali naši takrat narodno zavedni oficirji in podoficirji. Ali bi bilo morda bolje, če bi odvrgli orožje in odšli na sovražnikovo stran? Bi bilo morda bolje, da bi v zaledju počakali, da pride sovražnik do Save in do naših revirjev, po katerih je hlepel mnogo desetletij? Sovražnikovi zmagi bi sledilo iztrebljanje slovenskega naroda, zmagi sledeči fašizem bi zagospodoval na slovenski zemlji in uničil vse, kar bi čutilo narodno!

Spomladi leta 1917 je bila za monarhijo važna le italijanska fronta. Tako smo tudi v Celju prišli na vrsto gimnazijci, peto in šestošolci. Ko smo se poslovili od našega slovenskega profesorja Kardnarja, nam je ob slovesu dejal: »Fantje, zavedajte se, da boste branili slovensko zemljo!« V kasarno smo odšli s šopkom roženkravta, ovitega s slovensko trobojnico, kar v prvih dveh letih svetovne vojne ni bilo mogoče! Stari profesor je imel prav in je poudarjal samo to, kar smo že mi sami slutili v svojih srcih, odraščajoči v težavnih avstrijskih razmerah v ponemčenem Celju, navdahnjeni z načeli naših preporodovskih organizacij.

Oglejmo si zgodovino tistih časov! Po vstopu Italije leta 1915 na stran Francije in Britanije, ko je le-ta zapustila trozvezo in potem ko je dobila obljubo plačila na račun, med drugimi, tudi Slovencev, in s tem nastala za monarhijo italijanska fronta, je to povzročilo razdvojenost slovenskih vojakov, ki so se po neizprosni zgodovinski zakonitosti znašli med kladivom in nakovalom. Boriti se proti Italiji, ki je skušala uničiti Avstro-ogrsko, ki so jo Slovenci sovražili, ker je dušila narodno prebujanje in osamosvajanje. Izbrati so morali med slabim in zlim, pa so izbrali manjše zlo: Bojevat se za Avstro-ogrsko, kajti Italija je bila hujša, konkretnjša nevarnost za naš narod, saj je segala po našem narodnostnem ozemlju! V številnih polkih, bataljonih in posebnih enotah monarhije, so služili vojaki – Slovenci. Najbolj znana sta bila slovenska polka: celjski 87. pešpolk in 17. ljubljanski pešpolk, imenovan »Kranjski Janezi«. V štiriletnih bojih prve svetovne vojne so na bojiščih puščali cvet našega naroda. Spopad med Italijo in Avstro-ogrsko je terjal na obeh straneh ogromne stroške, silne napore in mnoge žrtve. Skoraj milijon žrtev na obeh straneh je terjala soška fronta v letih 1915 do 1918 in med njimi je bilo mnogo naših fantov in mož, ki so edini resnično čutili in se zavedali, zakaj se bojujejo na teh krvavih poljanah od Ronbona do Devina.

Tudi jaz sem bil borec na soški fronti! Dne 17. avgusta 1917 se je začela enajsta soška ofenziva. V našem bataljonu celjskega 87. pešpolka nas je bilo največ mladih, me osemnajstim in dvajsetim letom. Morali smo braniti Sv. Gabrijel, koto severovzhodno od Gorice, visoko 646 metrov, poraslo z redkim gozdom in grmičevjem naproti Sv. Gorici... Sovražnika smo z jurišem vsakikrat pognali nazaj in Sv. Gabrijel je ostal trdno v posesti branilcev. Hrib so poleg Slovencev branili hrabri vojaki sarajevskega bosanskohercegoveškega polka in Dalmatinci iz Sibenika. Bosanci in Dalmatinci so z nami Slovenci vred čutili in vedeli, da gre za borbo za ozemlje, na katerem so naseljeni Srbi, Hrvati in Slovenci, torej Jugoslovani, ki morajo slej ko prej priti do svoje lastne države! Lahko trdimo, da se je že na soški fronti v orožju kovalo jugoslovansko bratstvo, četudi izgledi branilcev takrat še niso bili rožnati. Uspeh enajste soške ofenzive je bil za sovražnika, v primerjavi z ogromnimi žrtvami, s človeškimi in z materialnimi izgubami, malenkosten.

S prodorom pri Kobaridu, ko se je 24. oktobra 1917 začela dvanajsta soška ofenziva in to zadnja, je sledil sovražnikov splošni poraz in umik na Piavo...

Velike so bile žrtve slovenskega naroda v bojih ob Soči! Pa, kot so pokazali kasnejši zgodovinski dogodki, ne zaman. Slovenski fantje in možje so dali življenje dejansko za svobodo domovine, kakor prav pravi Prelovec v svoji, nam tako znani in lepi pesmi »Oj, Doberdob, slovenskih fantov grob... kjer so kri prelivali za svobodo domovine...!« Zato je popolnoma napačno mišljenje ljudi, ki tega ne priznajo in prikazujejo našo borbo ob Soči v prvi svetovni vojni drugače, kakor na primer celjski »Novi tednik«, ki je izšel 9. decembra 1976. V članku »Doberdoba dve plati«, tam proti koncu piše, »da so bile žrtve slovenskih fantov na Soči neizmerno nesmiselne.« Kako nepremišljeno, neprevidno in nespametno je to izrečeno! Najmanj pa bi drugačno beleženje zahtevala pieteta do žrtev, ki so v prenešenem pomenu branili naše današnje meje in zaprli pot tujcu na slovensko ozemlje!

Krivična razmejitev med Jugoslavijo in Italijo po prvi svetovni vojni je povsem zničila pomen naporov slovenskih vojakov in njihovih žrtev. Toda le začasno, saj so številne demonstracije širom po Sloveniji, predvsem študentske, proti Rapalski pogodbi, sklenjeni z Italijo – proti volji Jugoslovanov – pokazale, da Jugo-

slovani – zlasti Slovenci in Hrvati ne priznamo, v tej pogodbi določene meje med Jugoslavijo in Italijo, saj si je Italija, premagana v vojni, prisvojila precejšen del Slovenije.

Po drugi svetovni vojni ne poteka, razen tik ob morju in pri Trstu, državna meja nikjer zahodneje, kakor so potekali v prvi svetovni vojni prednji italijanski strelski jarki. Torej so tedanje žrtve ubranile svoje narodnostno ozemlje za bodočnost, ki je nastopila sedemindvajset let pozneje. S tem je tudi zgodovinsko ugotovljeno, da je bilo zadržanje slovenskih vojakov na italijanski fronti v prvi svetovni vojni pravilno, kakor je zgodovinsko dejstvo, da bi nikoli ne imeli Spodnje Štajerske, Prekmurja in vzhodnega dela Koroške, če bi ne bilo v letih 1918/19 generala Rudolfa Maistra in Franja Malgaja ter njunih borcev – prstovoljcev, med katere je šla takrat večina slovenskih vojakov, ki se je borila v prvi svetovni vojni na Soči.

Naj še povem, da se nekdanji vojaki soške fronte iz celjskega polka že vrsto let sestajamo vsako jesen na tovariškem srečanju v Celju. V začetku srečanj nas je bilo okrog 200, lani pa le še 32. Sestanku posveča mariborski »Večer« pozornost z lepim člankom.

Ob koncu tega razmišljanja: Osimski sporazumi so dali pečat borbi in žrtvam slovenskih vojakov na Soči v prvi svetovni vojni in borcev NOV v drugi svetovni vojni.

dr. ERVIN MEJAK
Prežihova 4
p. Celje

O jurišnem bataljonu 18. divizije

Čas beži in ni nas mnogo živih...

Naj začnem pri knjigi Ukana! Veličastno in resnično opisovanje bojev, jurišev, žrtev, literarno in kronološko podano tako, da človek, ki je to ali podobno obdobje doživel, vse to podoživlja. Resnica je kot na dlani. S to knjigo je Tone Svetina mnogo prispeval k oživljanju spominov na borbe jurišnih bataljonov našega narodnoosvobodilnega boja, saj je bil sam pripadnik enega izmed le-teh.

Prst na petelina, odločnost, neomajna pripadnost partiji, pa četudi v smrt, to je bilo naše geslo, poziv.

Takrat vihrav, mlad skojevec, včasih tudi borbeno nediscipliniran, borec jurišnega bataljona, zagrizen in željan boja – se danes vprašuje, zakaj je o njegovi enoti, jurišnem bataljonu 18. divizije, tako malo znanega, napisanega. Saj smo se borili in nihče ne more reči, da slabo, padali smo in vstajali, pa stojimo tako v ozadju, čeprav bi o tem morali govoriti.

Govorili bi, a ne znamo. To ni skromnost, to je nepoznavanje literarnega jezika. Poskusili smo, pa je ostalo pri poskusu. Naj povem, da je pred časom tovariš Savo Vilhar poskušal iz nas izvleči besedo, dve. Spet nič. Pisana, uradna zgodovina je zelo skromna. Ni si mogel pomagati z njo, kot si z njo, še toliko manj, lahko pomagamo mi. Zakaj moramo v pozabo? Komandanti in komisarji, prepričan sem, so prav gotovo pisali dnevnike, vsaj borbena poročila, in bi morda le poskusili oživiti ta čas, čas jurišnega bataljona 18. divizije.

Čas beži in ni nas mnogo živih...

Potrudil sem se, tudi jaz sem se potrudil, in poskušal napisati kroniko jurišnega bataljona od ustanovitve pa do konca. Ni mi uspelo! Če se spomnim, da nas je, od prvega dne, to je od ustanovitve in večkrat dopolnjenege bataljona, od približno sedemdesetih borcev danes živih le za dobro desetino, mi ni neprijetno prositi: Vstanite iz anonimnosti in jurišajte v spomin! Kot ste nekdanj. Da ne bomo pozabljeni.

Za trud, ki sta ga v to delo že vložila, se zahvaljujem tovarišema Savu Vilharju-Sinetu in Ljubu Kastrinu-Jugovu!

MILOŠ DJUKIČ
Šišenska 34
p. Ljubljana

Bolje odmerjene borčevske pokojnine

Zaradi povprečnih življenjskih stroškov so od 1. avgusta pokojnine povečane za 4 odstotke in 60 dinarjev

V našem pokojninsko invalidskem sistemu uživajo borci NOV posebne ugodnosti tako glede pogojev za pridobitev pravic iz pokojninskoinvalidskega zavarovanja, kot tudi pri sami odmeri pokojnine. Temeljne pravice so zanje urejene enotno v vsej Jugoslaviji in sicer z zveznim zakonom o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Borci, ki uveljavljajo pravice kot zavarovanci Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja SR Slovenije, pa imajo še posebne ugodnosti, ki jim jo zagotavlja republiški zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v obliki zagotovljene najnižje pokojninske osnove. Povedati pa moramo, da posebnosti, to je ugodnejši pogoji za odmero pokojnine borcem NOV ne veljajo za vse borce, ampak samo za tiste, ki imajo priznano posebno dobo v dvojnem trajanju pred 9. 9. 1943 pa vse do 15. maja leta 1945. S temi borci NOV so izenačeni borci narodnoosvobodilne vojske, ki so po mirovni pogodbi z Italijo postali jugoslovanski državljani, ali pa so bili kot jugoslovanski državljani stalno naseljeni na ozemlju, ki je bilo s to pogodbo priključeno Jugoslaviji, oziroma tisti, ki so na podlagi memoranduma o soglasju o Svobodnem tržiščem ozemlju z dne 5. oktobra leta 1954 izenačeni v pravicah in dolžnostih z jugoslovanskimi državljani in so stopili v NOV do 13. oktobra leta 1943 in imajo čas do 15. maja 1945 priznan v dvojnem trajanju.

Takšen borec NOV pridobi pravico do starostne pokojnine, ko dopolni 35 (moški) oziroma 30 let (ženska) pokojninska doba, ali ko dopolni 55 (moški) oziroma 50 let (ženska) starosti in če ima najmanj 20 let pokojninske dobe, dopolnjene kadarkoli, od tega pa najmanj deset let zavarovalne dobe. V izjemnem primeru lahko komisija prizna pravico do pokojnine borcu, ki ne izpolnjuje navedenih pogojev, ima pa najmanj 15 let pokojninske dobe, od tega deset let zavarovalne dobe, in sicer tedaj, če komisija spozna, da je to potrebno glede na borčevo splošno zdrav-

stveno stanje in delovne zmožnosti. Ugodnejši so tudi pogoji za pridobitev invalidske pokojnine, ki jo pridobi borec NOV pred 9. 9. 1943 že v primeru, če zaradi invalidnosti ne more opravljati svojega dela nad polovico polnega delovnega časa, vendar pa mora izpolnjevati splošne pogoje pokojninske in zavarovalne dobe, kot jih določajo splošni predpisi za pridobitev pravic iz invalidskega zavarovanja.

Za odmero pokojnine borcem NOV pred 9. 9. 1943 velja posebna lestvica, tako da znaša skupni odmerni odstotek, v katerem je že upoštevano 60 odstotno povečanje zaradi udeležbe v NOV, za petnajst let pokojninske dobe pri borcih 72 odstotkov, pri borkah pa 76 odstotkov pokojninske osnove, nato pa se za vsako nadaljnje dopolnjeno leto povečuje za 3,2 odstotka pri borcih in 4 odstotka pri borkah in znaša 85 odstotkov za borce že pri dvajsetih, pri borkah pa pri osemnajstih letih pokojninske dobe.

Osnova, od katere se odmeri pokojnina, se izračuna na podlagi zavarovanih dohodkov posameznih osebnih dohodkov iz katerihkoli zaporednih desetih let od leta 1966 naprej, ali iz obdobja zadnjih petih let zavarovanja neposredno pred uveljavitvijo pokojnine. Katero poprečje je za zavarovanca ugodnejše, ugotovi skupnost po uradni poti. Poleg tega je borcu zagotovljena odmera pokojnine od tako imenovane zagotovljene zvezne in republiške osnove. Oglejmo si, kolike so te osnove in s tem v zvezi, kolikšne so najnižje borčevske pokojnine.

Zvezni zakon je določil kot najmanjšo pokojninsko osnovo za te borce na višini poprečja osebnih dohodkov delavcev v Jugoslaviji v letu pred tem, v katerem borec uveljavlja pokojnino. Ob koncu lanskega leta je bila ta odločba novelirana, tako da je najnižja zvezna pokojninska osnova, ki je zagotovljena borcem NOV pred 9. 9. 1943, enaka poprečnemu osebnemu dohodku v Jugoslaviji v zadnjem letu pred uveljavitvijo pokojnine, ki se poveča za 6 odstotkov. Tako znaša najmanjša zvezna osnova v

letošnjem letu 3747 dinarjev. Republiški zakon o pokojninskem zavarovanju pa je zagotavljal borcem NOV pred 9. 9. 1943 poleg tega še povečanje osnove za razliko do poprečnega osebnega dohodka zaposlenih v SR Sloveniji. Tako določena najnižja pokojninska osnova je znašala v letu 1977 4068 din. Z zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je bil objavljen v Ur. l. SRS št. 16/77 dne 8. avgusta letos, je bila med drugimi spremenjena tudi odločba zakona o najnižji osnovi za odmero pokojnine borcem NOV. Po tej noveli se pri odmeri pokojnine borcem NOV pred 9. 9. 1943 oziroma 13. 10. 1943 upošteva najmanj tolikšna pokojninska osnova, kot znaša poprečni mesečni osebni dohodek delavcev v SR Sloveniji v zadnjem koledarskem letu pred uveljavitvijo pokojnine, povečane za 17,6 odstotkov (zajamčena pokojninska osnova). Tako novelirana odločba se uporablja od 1. januarja 1977 in tako znaša letos v Sloveniji nova zajamčena pokojninska osnova 4.783,96 dinarjev.

Glede na novelirano določbo republiškega zakona so upravičeni do preračuna pokojnine na podlagi nove zajamčene pokojninske osnove vsi borci NOV pred 9. 9. 1943, ki jim je bila odmerjena pokojnina od prejšnje zagotovljene pokojninske osnove, in vsi borci NOV pred 9. 9. 1943, ki so jim bile odmerjene pokojnine od pokojninske osnove, določene po splošnih pred-

pisih, če je znesek njihove pokojnine v letu 1977 nižji od nove zajamčene osnove.

Glede na rast življenjskih stroškov je republiška zakonodaja dovolila usklajevanje pokojnin z rastjo življenjskih stroškov tudi med letom. Takšna uskladitev velja od 1. avgusta letos in znaša 4 odstotke in 60 dinarjev. V ponazoritev naj služi tabela.

Tako znaša polna borčevska pokojnina od 1. avgusta naprej 4.289,01 dinarjev.

Se ugodnejša je odmera invalidske pokojnine, ki znaša 85 odstotkov zajamčene osnove že pri petnajstih letih pokojninske dobe v primeru, da je invalidnost nastopila pri borcu pred dopolnjenim petinpetdesetim, pri borki pa pred dopolnjenim petdesetim letom starosti. Pri tem pa je pogoj, da so pokrite s pokojninsko dobo tri četrtine razdobja od dopolnjenih dvajsetih let starosti do nastopa invalidnosti.

Družinska pokojnina znaša 70.80,90 ali 100 odstotkov navedenih zneskov, odvisno od števila družinskih članov.

Posebnost spremenjenega predpisa za te zajamčene pokojnine je tudi način njihovega vsakoletnega usklajevanja. Po posebni odločbi novele se te pokojnine vsako leto usklajujejo tako, da se na novo odmerjajo od zagotovljene pokojninske osnove. Tako zajamčene pokojnine borcev ne bodo več različne glede na to, v katerem letu so bile odmerjene in pozneje usklajene.

Starostna pokojninanovelo	Pred noveli	Po	Z uskladitvijo Od 1. 8. 1977 4% + 60 din
osnova zaodmero doba %	4.068,00 pokojnina din	4.783,96 pokojnina din	mesečno din
a) borci			
15 72	2.928,96	3.444,45	3.642,23
16 75,2	3.059,13	3.597,53	3.801,43
17 78,4	3.189,31	3.750,62	3.960,64
18 81,6	3.319,48	3.903,71	4.119,86
19 84,8	3.449,66	4.056,79	4.279,06
20 85	3.457,80	4.066,36	4.289,01
b) borke			
15 76	3.091,68	3.635,80	3.841,23
16 80	3.254,40	3.827,16	4.040,25
17 84	3.417,12	4.018,52	4.239,26
18 85	3.457,80	4.066,36	4.289,01

Nekdanje interniranke koncentracijskega taborišča Ravensbrück

V oktobru se je v Parizu na zasedanje mednarodnega komiteja koncentracijskega taborišča Ravensbrück zbralo 24 bivših internirank, ki so zastopale 13 držav.

V uvodnih besedah je predsednica komiteja Rene Mirande Laval poudarila, da nas še danes povezuje isti cilj kakor nekoč – boj proti fašizmu.

V razpravi so sodelovale predstavnice vseh držav, vendar je posebno pomembno omenitipripovedi predstavnic Italije, Španije, Zahodne Nemčije in Avstrije, kjer so pojavi obujanja fašizma najpogostejši.

Predstavnica Italije je govorila o organizirani aktivnosti fašizma. Opisala je precizno izveden pobeg Kaplerja. Kljub terorju, ki ga izvajajo fašisti nad pripadniki demokratičnih sil, so te, združene v močno organizacijo, že večkrat preprečile njihova zborovanja in akcije.

Zastopnica Španije je ugotavljala, da v njihovi deželi ne bo prave demokracije, dokler bo na čelu monarh, ki je očitno naklonjen fašistom in nekdanjim sodelavcem generala Franca. V tem času je v Španiji več kakor milijon in pol brezposelnih, kar otežkoča politično aktivnost. Na odgovornih mestih, celo v vojski, sede še danes sodelavci in simpatizerji fašizma, zato nihče, ki pripada demokratičnemu gibanju, niti njihovi otroci, ne dobe zaposlitve.

Kljub temu pa so v Cataloniji izdali knjigo, ki opisuje koncentracijska taborišča. Zanimanje zanjo je bilo tako veliko, da je bila razprodana v štirinajstih dneh in je v tisku že nova izdaja.

Predstavnica Zahodne Nemčije je ostro kritizirala njihovo vodstvo, ki je dopustilo, da so se v tem letu več kakor devedesetkrat zbrali bivši SSojci in uspeli, da imajo celo svoje glasilo. Zato se, ločaj vsak dan bolj zaostruje. Nekaj mladih oficirjev je javno sežgalo židovsko abecedo in zanikalo obstojnost koncentracijskih taborišč in celo Ane Frank.

Predstavnica Avstrije je dodala, da je tudi pri njih čutili prisotnost fašizma. Povedala je, da je neki časopis pomiloval Kaplerja in njegovi ženi pripisoval »herojstvo«. Bivši interniranci so takoj protestirali proti takemu pisanju v glasilu »Arbeiter Zeitung« in prikazali Kaplerja kot težkega vojnega zlicinca.

Zanimiv je bil nasproten učinek ob predvajanju filma »Hitler in njegova življenjska pot«. Ker ni med odraslimi bilo zanimanja, so neki novinarji napolnili dvorano z učenci strokovnih šol in mladimi delavci. Po ogledu filma so imeli z njimi razgovor. Mladi pa so spraševali, zakaj je Hitler hotel osvojiti vso Evropo, zakaj so bila zgrajena koncentracijska taborišča itd. Organizatorji razgovora so ob teh vprašanjih razočarani morali v defenzivo. Tu se je dokazala aktivna povezanost bivših internirancev z mladimi, saj redno obiskujejo s svojimi predavanji šole in celo kadetnice. Tej aktivnosti je tudi pripisati, da je z organiziranimi obiski v tem letu bilo v koncentracijskem taborišču Mauthausen več kakor 100.000 obiskovalcev.

V razpravi sem navzočim tudi jaz prikazala položaj v Jugoslaviji, kjer vlada enotnost, vendar pa je fašistično prebujenje zahtevalo že smrt treh diplomatskih uslužbencev, čuti se v kratenju pravic našim manjšinam, skrunjenju in rušenju spomenikov jugoslovanskim borcem proti fašizmu, ki so postavljeni v Italiji in Avstriji. Predlagala sem, da bi mednarodno združenje bivših internirancev organiziralo skupno oddajo na Evroviziji na temo: »Vojna in mir«.

Po razpravi smo sprejele sklep, da bomo še v bodoče posvečale vso pozornost politični vzgoji mladih, in podpirale napore vseh, ki se bore za ohranitev miru v svetu. Nato smo poslale pozdravno resolucijo beograjskemu sestanku in čestitko Sovjetski zvezi ob 60. letnici oktobrske revolucije.

MARICA FRECE

Partizanski napad na tovarno v Majšperku

V začetku avgusta leta 1944 se je pri meni in mojem bratu Filipu v Stopercah oglasil partizan Jože Korošec-Andrej (doma je bil iz Spuhlje pri Ptuj, pozneje pa je padel v boju blizu Ptuja), da bi pripravil kamion za načrtovani napad na nemško postojanko v majšperški tovarni.

Napad je pripravila skupina partizanov-kurirjev 3. sektorja iz partizanskih postojank TV-4 in TV-8, ki se je takrat zadrževala v Halozah v okolici Bolfenka, Plate in Jelovice. V skupini so bili Tone Vnuk, doma blizu Majšperka, Jože Kodrič-Jurček, doma pri Makolah, Tone Turin iz Studenic, Maks in Matevž Samaster iz Jelovice-Šege pri Makolah, Tone Uršič, Marjan Založnik in Gregor Pleterski iz Krškega, Tone Topolovec iz Stoperc in drugi.

S to akcijo so hoteli partizani dokazati, da so sposobni napasti tako močno sovražnikovo postojanko, kot je bila ta v neposredni bližini Ptuja.

Bilo je 29. avgusta 1944, ko so se okrog 17. ure popoldne pri naši garaži ustavili štirje partizani s komandirjem Milanom Podlogarjem, doma iz Selnika pri Igu. Čakali smo, da se je zmračilo. Dve uri pred tem sta preko Dežne proti Majšperku odšla dva partizana, da bi med 21. in 22. uro prerežala telefonski vod, ki je po-

vezoval Majšperk in Ptuj. Nalogo sta pravočasno opravila. Med tem se je vrh Bukovnika formirala partizanska skupina desetih mož in čakala, da se ob 22. uri srečamo v Razbonku pri Stopercah. O prvem mraku je dal komandir Milan povelje, naj krenemo z avtom proti Majšperku.

Komandir Milan, obo-
rožen s samokresom in
nekaj ročnimi bombami
je sedel v kabini poleg me-
ne, dva partizana z brzo-
strelkami pa sta skočila
na kamion. Nismo še pre-
vozili kilometer, ko smo
opazili, da se nam pribli-
žuje nekdo na motornem
kolesu. Ko se je motrist
ustavil, je dal komandir
znak za pripravljenost.
Obstali smo. Motorista
sem takoj spoznal in vide-
li smo, da nevarnosti ni.
Bil je trgovec Ainfalt iz
Rogatca, ki je tudi sodelo-
val s partizani in jih oskr-
boval z usnjem. Koman-
dir Milan se je hitro znašel
in ga kot izvidnika poslal
do Razbonka. Pridesel je
k njemu. Odpeljala sta se
pred kamionom v noč. V
Razbonku je komandir tr-
govcu zabičal, naj niko-
mur ne reče niti besede,
kaj se v Stopercah dogaja,
in ga spustil domov. Zan-

darjem v Rogatcu se ni niti dozdevalo, kaj se dogaja v Stopercah in Majšperku. Kakor da bi bilo dogovorjeno, tisto noč po cesti med Majšperkom in Rogatcem ni prišel nihče več.

Bila je trda tema in vsi smo nestrpno pričakovali, kakšen bo konec noči, toda komandir Milan je kot izkušen partizan govoril: »Fantje, boste videli, kako bodo Švabi bežali!«

Točno ob 22. uri se je iz teme izluščila skupina desetih partizanov z raznovrstnim orožjem celo z lovsko puško. Tiha in skrivnostna je bila pot po Bukovniku, še bolj tiha in skrivnostna je bila skupina partizanov, iz katere je komandir v Majšperku napravil kar tri udarne skupine. Še kratko navodilo komandirja ter pregled orožja in priprave so bile končane. Za napad smo dobili razpoznavno geslo »Ivan«.

Bilo je nekaj minut čez 22. uro, ko je komandir dal povelje za odhod. Partizanska četa se je hitro vkrcala na kamion. Komandir Milan je spet sedel k meni v kabino. Motor je zabrnel in že smo hiteli

proti Majšperku. Milan je ves čas držal v roki pištolo in nestrpno čakal, kdaj bomo prišli v Majšperk. Tudi partizani na kamionu so sedeli sključeni in pripravljeni. Vrata zadaj so bila za vsak primer od prta. Na cesti nismo srečali nikogar. Bližali smo se tovarni. Osvetljeni od žarometov so se že pokazali prvi obrisi tovarniške zgradbe in čez trenutek sva s komandirjem zagledala tudi prvega nemškega stražarja, ki je stal na vogalu tovarne. Vprašal sem komandirja, če ga vidi, on pa je samo odsekal: »Vidim! Vozi dalje!« In že je avtomobil zdrvel mimo prvega nemškega stražarja. Namesto da bi ta sprožil preplah, je raje zapustil svoje stražarsko mesto in izginil v temi noči. Že smo se znašli pred drugim stražarjem pred tovarno. Komandir je dal znak »Stoj!« Ustavil sem tik pred stražarjem. Pritisnil sem na zavore tako sunkovito, da je zadnji del kamiona kar zaneslo. V hipu so se odprla vrata kabine in komandir je stal pred nemškim stražarjem. Ustrelil je v zrak. Nemec se ni niti zavedel, kaj se dogaja okrog njega, le toliko se je znašel, da je s

svojo karabinko na slepo ustrelil v temo in zbežal v postojanko (današnja lekarna). Dogodki so se odvijali bliskovito. Ob levi strani kamiona se je v občestnem jarku neverjetno hitro skrila vsa partizanska četa z menoj vred. Komandir Milan je zaklical »Na juriš!« in poveljeval: »V napad! Prva četa levo, druga četa desno, tretja četa na mestu!« Zaregljale so partizanske brzostrelke in puške so odmevale v noč. Nemci so se zmedli. Bili so prepričani, da so jih napadle tri partizanske čete, vendar so krčevito branili svojo postojanko. Tisto noč je bil v majšperski tovarni pravi pekel, kamion pa je še vedno brnel v pripravljenosti. Komandir je z eno od »čet« zavzel spodnje prostore postojanke. Tam je zajel tri policiste, ki so odbijali napad takšni, kot so bili v postelji, kjer smo jih presenetili. Drugi so se začeli umikati skozi tovarno. Trd oreh je bil le njihov komandir, ki je bil v zgornjih prostorih in je od časa do časa vrgel skozi okno ročno bombo. Na srečo ni bil nihče od nas zadet. Kmalu je tudi on pobegnil. Tri ujete policiste, dva med njimi sta bila ranjena in smo jih obvezali, je komandir zaprl v prostor tovarniške elektrarne in pred vrata postavil stražo. Ko je zadnji nemški policist zapustil tovarno, je vse potihnilo. Nemška postojanka je bila zažgana. Plameni so švigali visoko pod nebo. Videli so jih lahko tudi Nemci in njihovi privrženci v Ptuj in prav gotovo se je strah pred partizani zagrizel tudi njim v kosti.

Isto noč so v majšperškem gradu imeli sestanek najhujši okupatorjevi privrženci in prvaki Heimatdiensta, na katerem so delali načrt, kako bi uničili partizane. Toda takoj, ko se je začel napad na tovarno, so v gradu ugasnile luči in udeleženci »apela« so zbežali v zaklonišče ob Dravinji.

Napad na tovarno je uspel. Ujeli smo tri nemške policiste, zaplenili večjo količino orožja in streliva, precej uniform, odeje, sanitetni material in drugo. Pri napadu pa sta bila komandir Milan (lažje) in borec Maks Samastur (težje) ranjena. Maks Samastur je pozne-

je, ob umiku, obležal na javki pri Kampušovih nad Stopercami, zatem pa se je zdravil na svojem domu. V neki hajki so ga ujeli Nemci in ga ustrelili.

Po napadu je zavladala tišina, ki so jo okrog enih pretrgale nemške strojnice. Policija je dobila pomoč iz Ptuja. Komandir je ukazal, naj se vsi takoj zberemo pri kamionu, le stražarja na dravinjskem mostu sta ostala na svojih mestih in zadrževala Nemce, da smo se pripravili za umik. Tudi borca, ki sta prej pretrgala telefonsko zvezo s Ptujem, sta na levem bregu Dravinje zadrževala Nemce. Tako so bili Nemci prepričani, da imajo partizani stražo tudi zunaj tovarne, zato so le počasi prodirali.

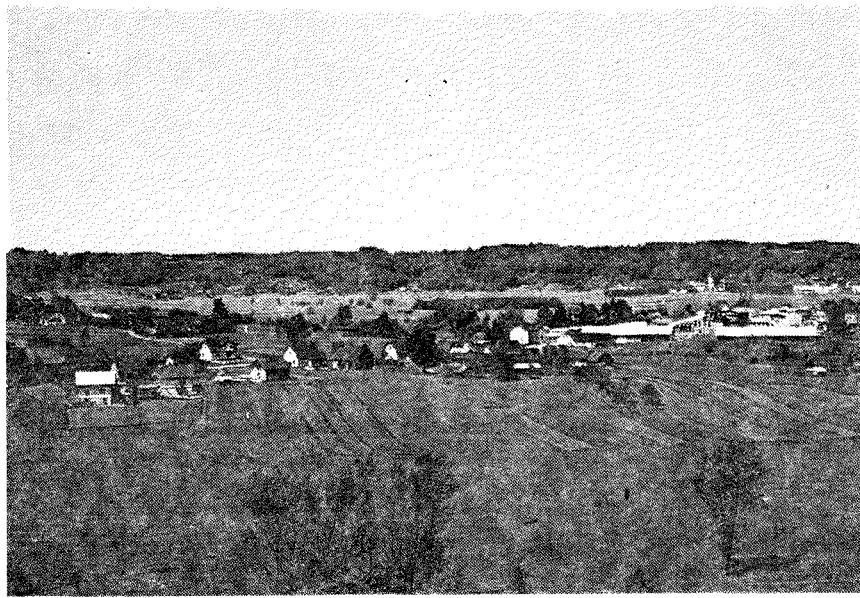
Borci so hitro naložili zaplenjeni material na kamion, katerega motor je kljub številnim luknjam še vedno delal. Težko ranjenega Maksa so zavili v odeje, ulete nemške policiste pa izpustili, ker bi nas pri umiku samo ovirali. Medtem je utihnili tudi partizanska strojnica na stražarskem mestu in kakor bi trenil, so bili vsi borci na kamionu. Komandir je še enkrat pregledal svojo četo in ko se je prepričal, da nihče ne manjka, je ukazal odhod. Odpeljali smo se proti Stopercam. Za nami je ostala goreča tovarna, v nas vseh pa je žarel ponos, da smo uspešno opravili prvo tako veliko partizansko akcijo v zgornjem delu Haloz. Z nami sta se odpeljali tudi sestri Mici in Rezika Kitak iz Šege, ki sta tudi pomagali organizirati napad na tovarno.

Vozil sem brez luči, da ne bi bili Nemcem prelahka tarča. Z vsó močjo sem pritiskal na plin, da bi čimprej prišli na cilj Stoperce-Stara grapa.

Vsi smo bili prepričani, da nam Nemci sledijo s kamioni, toda ti so se prikazali v Stopercah šele okrog 5. ure zjutraj. Prišli so počasi in previdno na štirih kamionih, takrat pa smo bili partizani že daleč proti Boču.

Ob slovesu mi je komandir Milan rekel: »Lahko greš z nami, toda če si upaš preliščiti Nemce, ostani na terenu, ker te bomo s tvojim kamionom še večkrat potrebovali.«

LOJZE ŠAVLI

Majšperk s tovarno na desni

To neznano fotografijo je v naše uredništvo prinesel tovariš Stane Bulc z Vrhnike, Ložca 14. Po njegovem pripovedovanju so fotografijo našli partizani v Hellerjevi mali vili v Stražišču pri Kranju. V tej vili je bil med vojno gestapo, zato je precej verjetno, da so Nemci fotografijo našli pri nekem ujetem partizanu. Fotografija je bila najdena 11. maja 1945. Kdor bi spoznal ljudi na njej, naj pošlje podatke našemu uredništvu, kdor pa bi želel fotokopijo, naj se obrne na zgoraj navedeni naslov.

FOTOGRAFIJA Z VPRASHANJEM FOTOGRAFIJA

///FM FOTOGRAFIJA Z VPRAŠANJEM FOTOGRAFI

Naš hrabri mitraljezec Salih

Bilo je letos aprila. In malo pred poldnevom, ko nenadoma zazvoni zvonec na vratih na Pržanu. Odprem jih. Pred menoj stojita neznana moška.

»Ja sam Salih Bilić i to je moj brat.«

Starejši je bil suh, ostrega nosu, zguban in svetlih, vdrtih oči. Mlajši nekoliko bolj rejen.

»Vstopita!«

Pred vrati dnevne sobe hočeta sezuti čevlje. »Pa, mokri smo, sve ćemo ti uprljati.« Komaj sem ju pregovorila, da sta ostala v čevljih in stopila v dnevno sobo. V meni se je utrlil spomin. Suhi je ležal v Franji. Sigurna sem.

»Znaš, drugarice doktor, došli smo jutros, iz Zenice.«

»Iz Zenice? Kako ste me sploh našli in kaj želite?«

»Pa, to ti je duga priča. Pred mojim kućom sam čistio sneg. Iznenada me je pozvao komšija: 'Dodji, Salih, na televiziji govori neka slovenačka partizanska lekarka!' 'Da nije Franja?' 'Baš tako se zove!' Gledao sam te na ekranu in slušao. Več tada sam odlučio. Poći ću k njoj, ona će mi sigurno pomoći. Lečila me. I, eto me tu, sa mojim bratom.«

Tišina. Še vedno vrtam v možganih.

»Ti bi hotel potrdilo, da si se zdravil v bolnišnici?«

»Da.«

»Kje si ležal, kdaj in kje si bil ranjen?« Hitro ga najdem. Pod številko 616/130.

»Dobro, a sedaj mi povej, zakaj tako dolgo nisi iskal svojih pravic? Tudi invalidnino bi moral dobiti.«

»Obračao sam se na naš Savez boraca, a nisu mi verovali, da sam bio u partizanima. E, to ti je duga priča. Ispricaću ti je jednom.«

»Zakaj ne sedaj?«

»Ne mogu još, pričaću ti kasnije.«

Mislila sem si, Zenica ni v Mostah, le kdaj bo to »kasnije«.

»Kdo je bil še s teboj v Prešernovi brigadi?«

»Karel Leskovec, komandant Svarun.«

»Čakaj, poklicala ju bom.«

Svarun je bil na terenu, Karla sem našla doma. »K tebi bo prišel nekdanji borec Prešernove brigade, vodnik Salih Bilić, ki se je boril s teboj,« sem mu rekla. »Pomenita se, gotovo se ga boš spomnil in mu

daj, kar prosi. V Zenici mu niso hoteli dati potrdila, da je bil borec – partizan. Pravi, da so čudni. Pošlji ga še h komu!«

»Kar pride naj!«...

»Opet se vidimo, drugarice doktor!«

Žirovski vrh. Proslava Prešernove brigade. Prijazno so me povabili. Da, mnogo prešernovcev sem zdravila. Že v Ribnici, tistih iz borb pri Turjaku. In tu na Primorskem, še in še. Mladi, korajžni fantje so bili, premišljam, ko se s prešernovcem Vladimirjem Jožetom-Velim Jožom iz Umaga peljem na proslavo. Dvakrat je ležal v Franji. Vozi nas Make-donec, slaščičar v Jožini hiši v Novem gradu.

Irena, komandant Svarun, komandant Dule. Marko Prezelj, ki sem mu,

prvemu, amputirala nogo v Ribnici. Še sedaj pravi v smehu, da sem se pri operaciji gotovo jaz bolj bala, znojila, kot on. Sami znani obrazi. Pristrčna pozdravljanja, stiski rok, objemanja, poljubi. Danes se jih bom nabrala za koš.

»Poznaš Saliha, našega hrabrega mitraljezca?« se nekdo pririne do mene. »Saliha Bilića? Kako da ne, saj je bil nedavno pri meni na domu.« Globoko vdrte oči, vlažne od sreče in žalostnih spominov, me pozdravljajo. »Zdravo, Salih!« mu rečem.

»Opet se vidimo, drugarice doktor.«

»Lepo, da si prišel.«

Odvedejo ga, da se pozdravi še z drugimi. Povsod je poznan. Vsi so ga veseli, da je med njimi. Radi ga imajo.

Sedim v prijazni hiši na vrhu Žirovskega vrha. Sama. Ugaja mi. Da vsaj malo uredim vtise, ko čakam na toplo hrano. Na stojnicah sem vse zamudila.

Pripravlja se na nevihto, v daljavi grmi. Pa se nenadoma odprejo vrata. – Salih Bilić, tih, skromen, a vendar srečen. Prišel je med svoje soborce, ki mu

iskreno stiskajo roko in ga pristrčno trepljajo po rami.

»Kako si, Salih?«

»Franjo, pa danas sam sretan.«

»Samo danes?«

»Mnogo je teškg prešlo preko mene.«

»Povej mi!«

»Pričat ću ti jednom.«

Na poti v Škofjo Loko smo. Iz avtomobila je prijetno gledati dežne kaplje, ki se zlivajo v pravo ploho. Kot da se je utrgal oblak. Prenosišče in večerjo dobimo v hotelu v Škofji Loki.

»Jože, poznaš Saliha?« vprašam.

»Seveda ga poznam,

skupaj sva bila v mnogih borbah!«

In čez čas: »Toda, sedaj ga skoraj ne bi poznal. To je bil krepak Bosanec. Iz Italije je ušel leta 1942. Italijani so mobilizirali Bosance, Hercegovce in Dalmatince, ko so ob kapitulaciji Jugoslavije zavzeli te pokrajine. Odvedli so jih Italijo in nato večino poslali na rusko fronto. Salih je pobegnil in ostal do osvoboditve v Prešernovi brigadi, v devetem korpusu. In veš, zakaj ga je danes sama kost in koža, zakaj je tako zagrenjen? Ko je po osvoboditvi prišel domov, mu niso verjeli, da je bil pri partizanih.

Govorili so, da je bil pri 'koljaših'. On in njegov brat sta zama dokazovala Zvezi borcev in ljudem tam okrog, kje se je boril Salih. Nekoč so ju v gostilni ponovno globoko žalili.

Prišlo je do pretepa. Brat je potegnil nož in ubil enega izmed žalilcev. Bila sta obsojena. Salih na štiri leta, brat pa na devet let ječe. Kazen sta prestala. Zagrenjen je postal. Samo v zemljo je ril, jo obdeloval.

Krivici, ki so mu jo delali drugi, se je pridružila še težka in nepopravljiva njuna krivda. Človeku sta odvezla življenje.«

Strašno. To mi je hotel povedati, a ni mogel. Vedel je, kako cenim življenje, zdravje.

Pa je bil pravi, junaški prešernovec

Obšlo me je grenko spoznanje, da smo morda tudi mi, njegovi soborci, krivi njegove nesreče. Če bi se le kdo izmed nas vprašal, kaj je po vojni z našim hrabrim mitraljezecem Salihom, bi bilo morda drugače. Če bi se vprašali, kaj je z vsemi tistimi borci, ki so se borili ob naših ramah in potem odšli v druge sredine...

Če bi se vprašali: Je morda kdo izmed njih nespreten, nepismen in s tem nesposoben, da bi si sam poiskal pravico, pomoči?

Morda bi le droben listek s potrdilom, da je bil Salih naš, slovenski, pravi junaški prešernovec, preprečil težko nesrečo.

Postala sem potrta. Muзикantje so igrali valček.

Moj priljubljeni. »Pojdiva plesat,« sem rekla Make-doncu. Da bi za hip pregnala žalostne misli.

Šele danes, ko sem grenkobo ob spominu na Saliha izlila v črke, sem pomirjena.

dr. FRANJA BOJC-BIDOVEC,
nekdanja upravnica
bolnišnice Franje

Enota. Udar na brigada Franceta Prešerna.

Salih Bilić, Zenica, vodnik, komandir čete.

13. 12. 1944 sprejet v bolnišnico Franjo, oddelek B. Pri napadu na bunker v Gorenji vasi je padel in si, 12. 12. 1944, zlomil nogo. Istočasno so ga oplazili ali delci mine ali kamena, ki ga je mina metala okoli njega.

Status: pesti desne krače, zlasti goleni, zelo razbite. Pod kolenom površne rane, ki se krvavijo. Cela krača zelo otečena.

Terapija: ekstenzija z levkoplastom in obtežitev za nekaj dni, nato mavčen nadkolenski povoj.

V bolnici je ležal do 13. 3. 1945, ko je bil odpuščen na komando mesta Cer-kno.

Status ob odpuštu: Fractura cruris (goleni in piščali) je zarasla z močnim kalusom in dislokacijo v desno stran. Rane so zarasle. Distalni del krače je pomaknjen v desno stran, noga je skrajšana za eden do dva centimetra. Gibanje v skočnem sklepu nekoliko otežkočeno. Odpuščen je s predlogom, da še štirinajst dni počiva.

Andrejević-Kun Đorđe: Na položaju, risba, 1943

Ni prav tako dolgo tega, ko smo potrebovali za pot iz Ljubljane do Visa in nazaj nekaj dni, morda celo teden. Zdaj to potovanje opravimo v enem dnevu! Ali pa tudi ne!

Na Vis v znano partizansko trdnjavo, se je prejšnji teden namenila skupina izletnikov turistične agencije Aerodrom Ljubljana-Pulj. Okoli štirideset da nas bo, so dejali, kajti za manj ljudi, vsaj kar zadeva donosnost, se ne splača. Jutro na ljubljanskem letališču je bilo sivo in megleno, vendar ne toliko, da se ne bi mogli prešteti. Deset nas je bilo, pravzaprav z menoj in vodičem dvanajst. Nismo se še dobro spoznali med seboj, že smo leteli nad Postojno, Ilirsko Bistrico in Kvarnerskim zalivom. V pičlih štiridesetih minutah smo že bili na trdnih tleh v Splitu. Za ogled Splita ni bilo časa, kajti v luki nas je že čakala ladja Delfin, na kateri je bilo prostora za okoli 150 potnikov. Nas pa dvanajst, skupaj s posadko petnajst.

Tokrat partizanski turizem nekoliko drugače

»V tem železju bije toplo srce«

bili valovi, bolj smo si želeli Visa. Samo da bi stopili na to dvanajst kilometrov dolgo in osem kilometrov široko kamnito gmoto otoka. Pred otokom se je morje spet umirilo in naši želodci tudi. In tudi galebov ni bilo več za ladjo.

Mestna predela Visa, Kut in Luka, sta bila brez

je bilo leta 1944, le na steni je z grobimi črnimi črkami zapisano posvetilo Vladimira Nazorja: »Naš vodja. Od gvozdja je ali u tom gvozdju kuca toplo srce – s ruke, kad je u vis diže da oblaka tamnih praven svetla sije, kada hoda, led mu pod petama puca... I tako nas vodi – mi ne znamo dalje, sin da

Domačine sem videl piti belo vino, vendar zmešano z vodo iz domačih »gustir« kot imenujejo globeke vodnjake, v katere vodijo žlebovi s streh. Tudi s hrano je bilo treba želodce ponovno napolniti. Kdo bi si mislil, da se morje v tem času ne bo umirilo, saj je bilo tudi v viškem zalivu popolnoma

mirno.

Ni minilo pol ure in viški kanal je zaigral svojo znano pesem. Galebi so spet letali za našo ladjo, se s čudnimi kriki spuščali nad valove Delfina, nas pa je kar naprej premetavalo sem in tja. Hladilnik in štedilnik v kuhinji, tam pod kapitanovo uto, sta plesala poskočno polko,

katere dirigent je bilo morje. Ritem so jima dajali valovi.

Naenkrat so spodaj v trebuhu ladje odpovedali motorji. Najprej smo odpovedali ljudje, zdaj pa še motorji. Utihnili so! Zdaj je bil ples še bolj divji. Kam?! Gubali smo čela, se jezili. Končno je mehaniku uspelo oživeti stroje. Z nekoliko zamude smo, še živi, prišli v Split. Vendar, tako pravijo ljudje, kadar ima hudič mlade, jih ima veliko. Tudi tokrat jih je imel! Ko smo prišli naletališče, smo lahko videli samo še rep letala, v katerem bi morali biti med potniki tudi mi in to že nekaj metrov v zraku.

Nemo smo vsak zase posedli po letališki restavraciji, kot da nam je odpeljalo v Ljubljano zadnje letalo v življenju. Namestili so nas v splitskem hotelu Zagreb.

Zgodaj zjutraj smo bili ponovno na letališču v Splitu. Če bi hoteli z letalom v Ljubljano, bi morali čakati še en dan. Odločili smo se, da letimo v Zagreb. Na letališčih so var-

Del skupine udeležencev prvega izleta na Vis

Tonči Učič, domačin iz Visa, je bil med vojno kurir. Kdo ve kolikokrat je prinesel pošto v vrhovni štab. Skoraj sleherni dan sta se videvala z maršalom. Zdaj je Tonči šofer. Še eno leto in odšel bo v pokoj, no, potem bo pa malo več časa, da bo zbral svoje spomine na srečanja z vrhovnim komandantom

Ladja Delfin je sicer dokaj velika ladja, vendar za razburkane valove viškega kanala včasih prava igrača

Jože Kašper-Peter

Motiti se je človeško

Morje je bilo v splitskem zalivu mirno kot olje. Okoli trideset morskih milj proti jugozahodu nas je čakal Vis. Za našega Delfina dobri dve uri prijetne vožnje, smo menili. Motiti se je človeško!

Ze po dveh milijah vožnje proti Visu, ko so se začeli valovi poigravati z Delfinom in živim tovorom, ki ga je nosil, kot z orehovo lupino, smo se začeli drug za drugim vedno bolj čvrsto oprijemati ograje. Še skoraj topli ljubljanski zajtrki v naših želodcih so se pomešali s hladnimi valovi viškega kanala. Galebi so verjetno kar slutili, ko so iz Splita tako vztrajno leteli za našo ladjo. Galebi imajo neke vrste prirojeni nagon, ki jih nikoli ne razočara. Tudi tokrat jih ni! Vsak na svojem koncu ladje smo sedeli in stali, čepeli in ležali ter preklinjali morje. Želodec pa je nenehno silil v vrat, v grlo... Želja, da pridemo na Vis, je bila neizmerna. Večji kot so

ljudi. Odzvonilo je poldan in domačini so bili pri kosilu. Turistov, razen nas seveda, tisti dan na Visu ni bilo.

»V tem železju bije toplo srce«

V avtobusu, ki nas je čakal v Luki, smo se že bolje počutili. Vijugasta in ozka, vendar že nekaj let asfaltirana cesta, ki vodi iz Visa prek Huma, najvišjega vrha na Visu, nas je mimo Vele gospe in Velega polja, kjer je bilo med vojno znano letališče, pripeljala mimo vasi Žena Glava, do vznožja hriba, v katerem je znana Titova jama.

Jama, vklesana v skalo skoraj previsnih sten, do katerih vodijo kamnite stopnice, naj bi nudila Titu varno zavetje.

Vis je bil med zadnjo vojno trdnjava, edino mesto in edini otok, na katerega ni stopila sovražna noga. Kdo ve kolikokrat je ta jama nudila maršalu in njegovim najbližjim so- delavcem varno zavetje! V jami je še vse tako, kot

našnjih dana lik iz davne priče, mi kračimo za njim uvijek čvršče i dalje i u nama vjera još snažnija si- če!

Jamo, v kateri je delal tovariš Tito leta 1944, ko je bil Vis središče političnega in vojaškega dogajanja v NOV, si sleherni leto ogleda veliko domačih obiskovalcev. Tujim državljanom je obisk na Visu prepovedan.

Na jezo morje smo v trenutku pozabili, celo novemu vodiču, ki nas je vodil iz Splita na Vis in nazaj, nismo zamerili njegove molčečnosti toliko nas je s svojo skromnostjo presenetila tista jama našega vrhovnega komandanta.

Namesto letališča – vinska trta

Na Velem polju, nekdanjem letališču in polju pred njim, ki se imenuje Zlo polje, raste zdaj vinska trta. Viško vino je cenjeno. Pili so ga nekoč celo rimski imperatorji pa ga ne bi mi! Plavac in vugava sta tu doma. Mi smo pili plavac, rdeče vino.

nostne kontrole, kjer pregledajo slehernega potnika. Na vrsto je prišel tudi udeleženec našega izleta Jože Kašper-Peter. Miličniku je v šali dejal, da nekdanji partizani niso več nevarni. In Peter je bil verjetno tisti dan edini potnik, ki ga zares niso pregledali.

Ko se je naša »dvanajsterica hrabrih« vračala iz Zagreba, v posebnem štirideset-sedežnem avtobusu, v Ljubljano, smo pravzaprav ugotovili, da nam je bilo lepo. Da smo veliko videli, veliko doživeli. Sicer pa je bil to prvi tak »partizanski izlet«, ki ga je organizirala turistična agencija Aerodrom Ljubljana-Pulj. Temu bodo sledili še drugi. »Vsem pa je lahko žal«, je dejala ena izmed udeleženk, »da niso bili vsi, ki so se prijavili, že tokrat, prvič, na poti z nami.«

Letel z letalom, se vozil z avtobusom in z ladjo, slikal in napisal: TONE URBAS

Na podlagi določil 5. in 8. člena pravilnika o podeljevanju priznanj Osvobodilne fronte slovenskega naroda in o delu žirije razpisuje žirija za podeljevanje priznanj Osvobodilne fronte slovenskega naroda pri republiški konferenci SZDL Slovenije

Dvajset priznanj Osvobodilne fronte za leto 1978

Priznanja so namenjena posameznikom in organizacijam za njihovo delo in prispevek k dosežkom trajnejšega pomena na področju:

- razvoja naše samoupravne socialistične družbe,
- uresničevanja ustavno opredeljenih družbenoekonomskih in političnih odnosov na posameznem področju družbenega življenja in dela ter v družbi nasploh, posebej razvijanja delegatskega sistema in uveljavljanja samoupravne organiziranosti združenega dela,
- krepitve SZDL kot fronte vseh delovnih ljudi in občanov ter njihovih organiziranih socialističnih sil,
- neposrednega uveljavljanja delovnih ljudi in občanov kot subjektov odločanja na vseh področjih in v vseh sredinah družbenega življenja.

Predloge lahko oblikujejo krajevne, občinske, obalna in mestna organizacija SZDL, organizacije združenega dela in druge delovne ter samoupravne skupnosti, vodstva družbenopolitičnih organizacij v republiki, družbene organizacije in društva ter občani.

Predloge z zgoščeno in konkretizirano obrazložitvijo in utemeljitvijo naj predlagatelji posredujejo žiriji za podeljevanje priznanj OF pri RK SZDL Slovenije, Komenskega 11, najkasneje do **15. januarja 1978.**

Žirija za podeljevanje
priznanj OF pri RK SZDL
Slovenije

Praznovanje zveze »Svobod« v Šempetru

Dramska skupina iz Polzele

Na nedavni proslavi ob 30-letnici Zveze Svobod je ZKPO občine Žalec skušala na občinski proslavi v Šempetru prikazati delo posameznih Svobod v občini. Nastopili so nekateri pevski zbori, šolski pevski zbor iz Šempetra, dramska skupina iz Polzele, zabavno-glasbeni ansambel iz Žalca in recitatorji iz Žalca. Pogrešali smo folklorno skupino iz Šempetra ter še nekatere druge pevske zборе in dramske skupine mladine, ki so v posameznih krajih zelo aktivne. V osrednjem govoru je bila podana zgodovina razvoja kulturno-prosvetnega dela po vojni v republiškem merilu, manj pa o kulturnem delu v okviru občine.

Če pogledamo delo na kulturno-prosvetnem področju v občini, lahko vidimo, da so posamezni pevski zbori, knjižnice, nekatere dramske skupine, recitatorske skupine zelo aktivne, po drugi strani pa so objekti, ki so bili po vojni zgrajeni z prostovoljnim delom, popolnoma neizkoriščeni. Tipičen primer je letno gledališče v Grižah, kjer sploh ni več dramskih predstav, pa čeprav so nekoč bile in so bile zelo obiskane.

FRANC JEŽOVNIK

Uspešno delovanje občinske kulturne skupnosti

Skupščina občine Slovenj Gradec je podrobneje obravnavala vrsto kulturnih akcij, prireditev ter gostovanj, ki so na najbolj neposreden način zadovoljile kulturne potrebe delovnega človeka in občana.

Umetnostna galerija je na likovnem področju poskrbela za več razstav (Slovenske likovne umetnice, Pandur-Brišnik-Remec, Kubanska risba, dve fotografski razstavi). Med razstavami bi posebej omenili prvo slovensko razstavo domače obrti, ki Slovenj Gradcu pomeni novo afirmacijo in mu odpira vrsto možnosti v smislu turističnega, gostinskega in gospodarskega razvoja. V poletnem času je galerija postavila tudi del svoje stalne zbirke za ogled domačim in tujim obiskovalcem. Muzej ljudske revolucije je bil v glavnem osredotočen na adaptacijo obstoječih prostorov (z razširitvijo razstavnega prostora). Pri tem je imel še nekaj težav v zvezi z izselitvijo strank. V okviru proslavljanja treh velikih obletnic je muzej uspešno realiziral postavitev razstave »Tito – življenje in delo«. Med drugimi je sodeloval pri organizaciji 3. tradicionalnega srečanja pri partizanski bolnišnici Trška gora–Sladki. V muzeju se je povečalo število obiskovalcev, v njem pa je bil opravljen tudi del šolskega pouka. Delo knjižnice »Ksaverja Meška« je bilo usmerjeno v izposojevanje knjige na dom, prirejanje občasnih knjižnih razstav, seznanjanje bralcev z novimi knjigami, bilo pa je tudi nekaj pogovorov z bralci.

Zavod za spomeniško varstvo in Pokrajinski arhiv Maribor sta opravljala v prvem polletju za področje občine Slovenj Gradec vrsto opravil (grad nad Starim trgom, predhodno raziskave Colatio, izdajanje mnenj za gradbena dovoljenja, arhiviranje gradiva iz OZD itd), ki so sestavni del programov obeh zavodov. Odbor za spomeniško varstvo pri OKS Slovenj Gradec je preko svojih stalnih skrbnikov skrbel za partizanska grobišča, spominska obeležja in drugo, ter na tak način izpolnjeval zastavljene dolžnosti. Obenem so predstavniki OKS, ZZB in Muzeja NOB obšli vsa grobišča, ki se nahajajo v občini Slovenj Gradec, ter opravili analizo stanja za bodoče ukrepanje na tem področju.

Se posebej živahno in uspešno je delovala Zveza kulturnih organizacij, ki je bila prirediteljica večjega števila gledaliških, glasbenih, literarnih, filmskih ter drugih kulturnih prireditev skorajda v vsakem kraju občine. Naj posebej izpostavimo pevske revije, na katerih so sodelovali zbori iz sosednjih občin. Tudi na deficitarnem gledališkem področju so bili narejeni vidni premiki, domače gledališke skupine pa so poskrbele za nekaj premier. Prav razveseljuje pa je, da sta OKS in ZKO prvič pristopili k sistematični vzgoji na filmskem področju (premiere in razgovori). Se bi lahko naštevati gostovanja in kulturne akcije, ki so bile realizirane v 1. polletju, vendar bo to podrobneje storjeno na koncu leta.

Adolf ANKON

Heroji naše revolucije

V Krškem so 15. oktobra ob praznovanju petsto-letnice mestnih pravic in ob Titovih jubilejih v novem delavskem domu odprli razstavo »Heroji naše revolucije«. Na njej razstavlja domačin, akademski kipar in medaljar Vladimir Štoviček trideset plaket s portreti narodnih herojev.

O razstavi je Živko Šebek v 41. številki Dolenjskega lista zapisal: »Ta dela so nastajala vse od osvoboditve naprej, v glavnem po naročilih raznih muzejev, za spomenike, pa tudi na željo posameznikov. Odlički so raztreseni po vsej domovini, zato javnosti v takem obsegu še niso bili predstavljeni. Seveda moramo ob tem dodati, da so vsi »originali«, to se pravi negativni in pozitivni, v mojstrovem ateljeju v Leskovcu, vendar so bili nekateri med njimi že precej poškodovani in jih je moral Štoviček pred ponovnim odlitjem v bron temeljito obnoviti. To je zahtevalo precej delovnih ur, ki jih je mojster iz ljubezni do domačega kraja in njegovih prebivalcev opravil povsem brezplačno. Po tem, ko so plakete odlili v bron v zagrebški delavnici Vladimira Šeba, so jih postavili v novem delavskem domu v Krškem.«

Poudariti moramo še to, da je ta zbirka narodnih herojev dragocen zgodovinski dokument, saj je nekaj herojev po nastanku njihovih portretov že umrlo.

Pobudnik razstave in njen pokrovitelj je občinski odbor ZZB NOV Krško, doslej pa si jo je ogledalo že nad pet tisoč obiskovalcev.

Slavko Smrdel.

MRTVEMU KOMANDANTU

Glas smrti
prišel je iz etra,
kot silen vihar
besnečega vetra.
Junaki,
ki si jih
vodil do slave,
na prsi trudne
sklonili so glave.
Molčijo. Molčijo.
Trpijo.
Triglav zadrhtel
ob vesti ledeni,
odreveneli od srha
možje so jekleni.
V meglo se zavile
Karavanke in Alpe,
neme ostale
mladenke in starke.
Gore, planine
potoki in reke,
možje in sinovi
žene mladenke.
Žene mladenke
možje in sinovi,
strti v boli
ob smrti so tvoji.

Pesem je napisal Janko Novak z Jesenic in jo posvetil letos umrlemu narodnemu heroju Antonu Dežmanu-Tončku.

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE
PARTIZANSKA PESEM PARTIZAN

Prečuden cvet je v grapi črni

Nekdanje borke Dekliške čete, ki je bila ustanovljena v okviru Loškega odreda poleti 1942, so se letos poklonile spominu Vide Krošljeve, ene izmed svojih bork, ki je padla junaške smrti pri Lomih nad Mostom pri Soči – z odkritjem spominske plošče tam, kjer je bolna Vida preživela zadnje dni svojega mladega življenja.

In vzkliko je seme upora

Vida Krošelj je mladost preživljala v Cerknici, pod slikovito Slivnico in ob lesketajočem se jezeru. Na južni strani pa je razpotegnjeno hribovje Javornikov, pod katerim je potekala krivična meja ralske pogodbe med Jugoslavijo in Italijo ter kot črna senca težila Slovence tostran in onstran meje. Vedeli smo za zatiranje naših bratov na oni strani in za fašistična dejanja, kar nas je navdajalo s strahom, a hkrati je v nas divgalo upornega duha. Tudi mlada Vida je kmalu spoznala vso resničnost tega zla. Zato je z vsem srcem zasovražila nasilje, se narodno obrambno krepila. Spremljale so jo na stenah osnovne šole zapisane besede: »Domovina, vedno mislim nate in na neosvojene brate!« Učiteljica Ema Rudolf, ki je zbežala pred fašisti, je govorila o trpljenju in zatiranju, o streljanju rodoljubov, Bidovca, Marušiča, Miloša, Valenčiča... in ji vsajala močna rodoljubna čustva. Tudi doma je bila vzgajana v naprednem duhu.

Prihod tujih italijanskih vojakov je Vido navdal z odporom, kot vsakega zavednega Slovenca.

Potem je nekega dne v novembru 1941 prišla k njim »štajerska begunka«. Niti Vida niti drugi v hiši niso vedeli, da je to Slava Kronegger-Mira, partizanska aktivistka iz Ljubljane, ki so ji na Štajerskem, zaradi aktivnega delovanja v OF, postala tla prevroča. Vodstvo OF jo je, da se izogne zasledovalcem in aretaciji, poslalo za nekaj časa v Cerknico. S pomočjo Slave Logar-Gerkman, tedanje članice partijske celice v Cerknici, so Miro sprejeli v oskrbo Krošljevi. Vzeli so jo za »svojo« in jo prijavi pod imenom Mira Golob. Skoraj dvomesečno bivanje aktivistke Mire (izhajala je iz znane revolucionarne družine), je imelo močan vpliv na Vido. Seznanila se je z delovanjem OF in razvojem partizanstva. Spočetka ji Mira ni povedala, da je iz Ljubljane, potem pa ji je, pred slovesom odkrila svojo skrivnost. Mira se je namreč morala vrniti v

Ljubljano in h Krošljevim je prihajala le še občasno. Nazadnje je bilo to v začetku julija 1942, ko sta skupaj z Vido odšli k partizanom, tja v Rakovško četo na Križno goro.

Vidina partizanska pot

Znašli sta se v krogu borcev, ki so taborili nedaleč od Cerknice.

Kmalu se je začela roška ofenziva, katere krutost in krvavi pokol sta spoznali, doživeli tudi Mira in Vida. Ko je bil v avgustu 1942 ustanovljen Loški odred, sta postali borki tega odreda in pozneje partizanske Dekliške čete, ki je obstajala vse do odhoda Loškega odreda na Primorsko. Še prej je bila Vida v spopadu z belogardisti, septembra, pri Babni polici, ranjena. Tedaj so slovenski pomirjevalni klerikalci in tisti, ki so rekli, da je treba še počakati, že pokazali svoj razredni in protirevolucionarni obraz. Vido je to samo prekalilo in postala je še bolj navdušena skojevka, borka.

Dne 23. oktobra 1942 je z delom Loškega odreda odšla na Primorsko tudi Vida. In z njo skoraj vse borke Dekliške čete: Slava Kronegger-Mira, komisarka čete, Fanika Škrbec-Črnugelj, komandirka čete, Tončka Drobnič, Anica Srimšek-Kuhar, Dragica Braniselj-Rome, Kristina Maslo-Fidel, Marija Maslo-Vabra, Anica Cerar, Nada Falkež ter Francka in Vera Palčič.

Trinajst hrabrih bork Dekliške čete se je odločilo, da gre v pomoč primorskim borcem. Pot je bila dolga in utrudljiva. Zlasti težko prestopna je bila nekdanja jugoslovansko-italijanska meja, ki je bila zaradi stalnih partizanskih prehodov močno zastražena. Skupaj z drugimi borci Loškega odreda so prišle do Vipavske doline, kjer so bile borke Dekliške čete porazdeljene v Brkinsko, Pivško, Kraško, Vipavsko, Briško in Tolminsko četo.

Vida je odšla v smeri Banjske planote in na napornem pohodu dobila krvave žulje. Z oteklimi nogami je šepajoče komaj držala korak z drugimi

borci. Na vprašanje, kako je, je odgovarjala, da ni nič hudega. V sebi pa je zatajevala bolečino. V sestavu Cenetovega bataljona je Vida prišla do grape nad Avčami, kjer je ostala vso noč ob potoku, skupaj z obolelim Tonetom Trudnom. Zjutraj so jo z visoko vročino odnesli proti Tolminskemu Lomu in jo namestili v odročni Malenčevi hiši, kjer so jo vzeli v oskrbo. K njej je baje prišel tudi zdravnik, ki je zmajeval z glavo, češ da bo težko z njo. Rane so kazale vidne znake zastrupitve, Vida pa je vse bolečine junaško prenašala.

Dne 12. novembra 1942 so imeli italijanski vojaki in fašisti veliko prečiščevalno akcijo. Na obeh straneh ozke grape, na ostenju katere stoji tudi Malenčeva hiša, so skozi okno opazovali večje skupine italijanskih zelencev. Vsepovsod je pokalo. Tisti dan sta padla brata Frane in Edvin Maslo. Ko je domači sin, Štrukljev Stanko, videl vsepovsod polno vojakov, je naložil na rame hudo bolno Vido, da bi jo odnesel stran od hiše in skril pred zasledovalci. Z nasprotne strani ozke grape so ju opazili in naperili rafale izstrelkov. Kmalu za hišo je bil Stanko ranjen. Z zadnjimi močmi je nesel Vido naprej, dokler jo ni na njegovih ramenih zadel smrtonosni strel. Odložil jo je na tla in se reševal pred preganjalc. Prepričan je bil, da je mrtva. Ni prišel daleč, ko so ga prijeli. Pretepili so ga in odpeljali v rimske zapore... Pot ga je pozneje spet pripeljala k partizanom in danes je invalid brez roke.

Vida je bila še pri zavesti. Z nadčloveškimi napor se je priplazila še nekaj metrov naprej, čeprav se je krčevito oprijemala življenja, so ji misli za vedno zamrle in italijanski fašisti so obkolili le še njeno mrtvo telo. Dala je domovini največ – svoje življenje, ko je dopolnila komaj osemnajst let.

Ob 35-letnici Vidine smrti

Dolgo let je mrtva Vida tovariševala, tam na pokopališču v Mostu na Soči, narodnemu heroju Dušanu Munihu-Darku, po

katerem nosi ime domača šola in ki je prav tako padel mlad. Na Vido pa vsa leta po prenosu posmrtnih ostankov v rojstni kraj niso pozabili. Letos na dan mladosti so ji pionirji odkrili lep pomnik in ga postavili pred šolo. V močno hrastovo deblo so po zamisli in ob vodstvu likovnega učitelja Vida Miklavčiča, izdoblili relief, v katerem je upodobljenih okrog štirideset likov,

prizorov iz partizanskega življenja. Na dnu kompozicije, ki se vije navzgor, leži prva padla partizanka Vida. Ni sama, za njo je vedno več in več borcev, maščevalcev njene smrti. Res lepa oddolžitev!

V nedeljo, 6. novembra 1977, se je, čeprav vreme ni bilo obetavno, že v dopoldanskih urah v Mostu na Soči zbralo veliko številno ljud. V Most so prišle

tudi borke Dekliške čete: Mira, Fanika, Anica Kuhar, Dragica, Anica Cerar, Marija, Kristina, Tončka, Nada. Poleg njih pa še veliko bork in borcev, ki so se bojevali na primorskih tleh in tudi drugod. Med gosti so bila mnoga znana imena našega družbenopolitičnega življenja ter med njimi znana borka in revolucionarka Lidija Šentjurčeva, pa podpredsednik republiške skup-

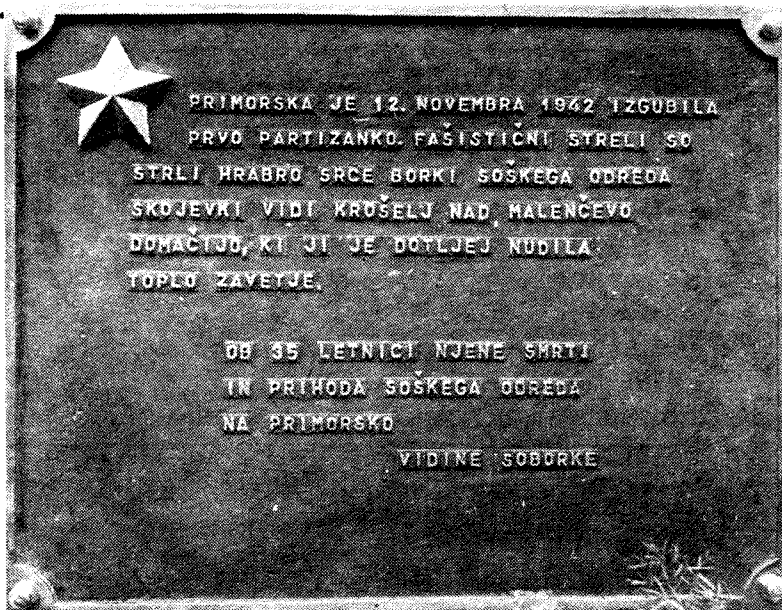

Borke Dekliške čete na spominski slovesnosti v Lomih

Vanda Colnarjeva, sestra Vide Krošljeve, in Stanko Štrukelj, po domače Malenčev, ob spominski plošči

Na spominski plošči piše:

ščine SRS Vladimir Logar. Spominske slovesnosti so se udeležili domala vsi najvišji predstavniki družbenopolitičnega življenja iz Tolmina in Vanda Colnarjeva, sestra padle Vide. Iz Cerknice je avtobus pripeljal skoraj petdeset članov borčevske organizacije, Vidinih rojakov, s praporom. Zbrali so se, da počastijo njen spomin.

Šolska mladina iz Most je prisotne pozdravila s krajšim kulturnim programom, potem pa je govoril sekretar ZKS Tolmin Dušan Jug. Dragica Rome je oživila spomin na Dekliško četo. Spregovorila je o smrti Vide in sester Palčič, ki sta padli na Golobar planini, o dobrih primorskih ljudeh. Med njenim lepim govorom so se vsem orosile oči.

Dolga kolona avtomobilov je potem premagovala strmino in razdrapano cesto do Lomov, kjer je že čakala velika množica ljudi, največ domačinov. Le od kod so se vzeli, saj jih je bilo okoli tristo? Sredi vasi so mladinke v belih oblekah pozdravile nekdanje borke Dekliške čete s pesmijo: »Kdo pa so dekleta mlada...« in jim na prsi pripele rdeče nageljne. Tudi pozdrav mladinke je bil ganljiv.

Nadaljevali smo pot po strmini, po ozkem zaraščenem kolovozu, proti grapi, tja k Malenčevi domačiji, ki je slabe pol ure hoda oddaljena iz vasi. Podali smo se na kraj, kjer so se iztekali zadnji dnevi Vidinega življenja. Pred hišo stoji naravna ploščata skala in prav nanjo so postavili bronasto ploščo, ki se čudovito ujema z okoljem. Več kot štiristo ljudi, tostran in onstran brega ozke grape, je bilo

priča temu enkratnemu dogodku! Tudi po dve uri hoda so premagali, da so se udeležili spominske slovesnosti. Težko bi bilo najti zgornjejši dokaz, kako so cenjene vrednote in veličina našega boja. Mladina iz odmaknjene vasi Lomov je pripravila program, v katerem je z recitalom upodobila Vidino partizansko pot in njeno prezgodnjo smrt. Vsi smo ostrmeli nad tem, kar smo slišali, in se zamislili v čas, ko smo imeli v teh odročnih zaselkih najboljše zaveznike. Majhen pevski zbor so v glavnem sestavljali borci, med katerimi je bil Stanko Štrukelj-Malenčev, ki je Vido reševal izpred toče svinčenk. (Živ je ostal le po naključju.) Tudi ti so ji peli v slovo.

Zvesto po njenih stopinjah

V imenu bork Dekliške čete je spregovorila Fanka Škrbec-Črnugelj, ki je prav tako pretresljivo kot Dragica orisala Vidino življenjsko pot in se spominjala dobrih ljudi tod okoli. »Obstaja meja zatajevanja in premagovanja bolečin, ki ji človek ni več kos,« je rekla nekdanja komisarka Dekliške čete. »V takem stanju je Vido, toda neupogljivo in hrabro, z odprtim srcem sprejela in skrivala Malenčeva domačija v Tolminskem Lomu. Fašistične zločinske krogle so jo pregnale iz toplega zavetja in jo pokosile na rokah sedanjega Malenčevega gospodarja. Mrtvo partizanko so fašisti obćudovali in niso mogli razumeti nasmeška na njenem bledem licu. Je Vida v smrtnem boju gledala Primorsko, kako z

razširjenimi rokami sprejema njo in vse borce Loškega odreda, s srcem, polnim zaupanja in vere v pravičnost naše borbe? Onemeli vaščani so zrlji za mrtvo Vido, ki je ležala na lesenih lestvah, ko so jo Matevžov Jože, Klemenčev Polde, Adrijačev Ivan in Valentin Šavli prinesli iz grape v vas. Potem so jo fašisti s kamionom odpeljali v Most na Soči... Vide ni bilo več, a na njeno mesto so stopile stotine in stotine novih primorskih sinov, hčera.«

Mladinka iz Loma je med drugim dejala:

»Žrtev mladinke in partizanke, ki je prelila kri tu pri nas, nas, mlade, ki živimo svobodno in v miru ter z vsemi možnostmi ustvarjanja in uživanja srečne mladosti, navdihuje in zavezuje, da zvesto stopamo po njenih stopinjah.«

Spet smo se strnili v kolono in se počasi oddaljevali od Malenčeve hiše, ki bo poslej spet tiha, osamljena. Na ta spominski dan na Vido in na bregače okrog Lomov, pa je vsaka hiša doživljala svoj praznik! Sprejemala je pod streho nekdanje partizane in jim ponudila vse, kar premore, kot takrat med vojno. V vasi so še pozno v noč obujali spomine na pretekle dni, s partizansko pesmijo je mladina proslavljala veliki dan, kakršnega ti odmaknjeni zaselki ne pomnijo.

S hvaležnostjo vsem, ki so proslavo pripravili, predvsem mladini Loma, partizanki Heli in še drugim, smo se vračali vsak v svoj kraj z zavestjo, da tod raste rod, ki bo znal, če bo to potrebno, braniti pridobitve našega velikega boja.

TONE KEBE

Martin Kos-Martinov

2

Spomini na Rašiško četo

Opis Rašiške čete, življenja v njej, njenih akcij in nekaterih dogodkov, ki se nanašajo na tedanje dejavnost čete.

Odšli smo podnevi, z zastavo na čelu in sicer v gozd pri vrhu Rašice. Ta vrh se danes imenuje »KOŠČEV VRH«. Tam je sedaj razgledni stolp in zidana piramida s spominsko ploščo, ki je posvečena Stanetu Koscu. Kot se spominjam, je bilo to prve dni avgusta 1941. Bivališče smo si uredili po vojaško. Zemljišče je bilo ravno. Na jugovzhodni strani je bila strmina, proti zahodu in severu pa je bila ravnica poraščena z grmičevjem in manjšim drevjem. Središče taborišča je bilo med debelimi listavci in iglavci, tako da ga iz zraka ni bilo mogoče opaziti. V taborišče je iz severne strani vodila gozdna pot.

Ob robu taborišča proti severu in proti ravnici smo izkopali plitek jarek in vanj položili dolgo debelo kostonjevo deblo, ki ga je več kot polovica gledala iz zemlje. To deblo je predstavljalo naš strelski zaklon, imenovali pa smo ga »Mihova linija« po Mihi Novaku iz Tacna. Takšen zaklon je predlagal po izkušnjah iz prve svetovne vojne, po njem pa se je imenoval tudi zato, ker je bil v četi zelo priljubljen.

Na severozahodni strani taborišča, ob gozdni poti, smo izkopali krožni strelski jarek, v katerem je bil noč in dan stražar s puškomitraljezom. Njegova naloga je bila opazovati gozdno pot in čistino na severu, podnevi pa tudi ščititi kuhinjo, ki je bila vkopana na zahodni strani taborišča. Kot se spominjam, smo imeli najprej dvoje, teden dni pozneje, ko se je naša četa številčno že nekoliko povečala, pa troje stražarskih mest. Novi borci so prinesli v četo še en puškomitraljez, da smo imeli dva. Tedaj se je četa razdelila na tri desetine. Prvi desetini je poveljeval namestnik komandirja čete Miha Novak, drugi jaz, kdo pa je vodil tretjo desetino, pa se ne spominjam. Takšna razporeditev čete je ostala vse do imenovanja in odhoda Šmarnogorske skupine v območje Šmarne gore.

Četa je imela poleg dveh puškomitraljezov, pušk, ročnih bomb, pištol in bajonetov tudi težko orožje. To je bil tako imenovani »švarc loze«, ki je imel vodno hlajenje. Bil je še avstroogrskega izvora. Ker je bil težak in neprimeren za hitre in dolge pohode, ga nismo uporabljali. Kot se spominjam, je ta mitraljez priskrbel naši četi Franc Žagar iz Spodnjih Gamelj in sicer preko Florjana Anžina iz Dobena, ki ga je tudi vzel nazaj in skril.

Zelo zanimiva je bila tudi naša obleka. Nekateri smo nosili vojaške obleke in čelade bivše jugoslovanske vojske, drugi so imeli navadne ali športne obleke, vmes pa je bil tudi kak kratkohlajnik.

V avgustu je prišel v četo tudi Franc Kristan-Padobranec iz Sela. Bil je res nekaj posebnega. Nosil je predpasnik, na glavi pa je imel nemško čelado. Ko nas je pozneje izdal, smo ugotavljali, da je bil njegov način oblačenja verjetno razpoznavni znak med njim in Nemci. Skoraj vsi smo nosili tudi vojaške pasove, na katere smo

obešali ročne bombe, naboje, bajonet in pištolo. Več nas je imelo naboje z narezanim vrhom krogle v obliki črke X. Mislili smo, da so takšne krogle boljše in zagotovo smrtonosne, ko zadenejo sovražnika.

V tem času, to je v avgustu 1941, so bile vojaške, sabotažne in politične akcije čete v polnem razmahu. Tovarishi, ki so se ukvarjali s politično dejavnostjo, so imeli skupino borcev, ki je stalno poslušala radijska poročila. Kar je bilo uporabnega, so hitro natipkali in razmnožili s ciklostilnim strojem. Takšna poročila je nato četa ob vsaki akciji ali obhodu raztrosila po vaseh ali pa jih je izročila terenskim političnim delavcem. Rojstna hiša komandirja čete, Staneta Kosca na Rašici je dala zatočišče naši tehniki, intendanci in zvezam.

Ko razmišljam o življenju v četi, prihajam do zaključkov, da so prav vojaške akcije in pohodi združevali in kovali posebno prijateljstvo med borci. Takrat si spoznal, kdo ti je tako blizu, da ti bo stal ob strani v vsakem primeru. Naš partizanski kolektiv je bil zelo discipliniran in tovariški.

Za politično izobrazbo v četi je skrbel politični komisar čete s svojim namestnikom, čeprav za njima ni dosti zaostajal tudi komandir, ki je imel vedno pri sebi neko knjižico z marksistično vsebino.

V četi smo tudi veliko prepevali. Peli smo pri dviganju in spuščanju bojne zastave, partizanske pesmi pa smo prepevali tudi po vaseh med prebivalstvom, zlasti v večernih urah. Druga je jim nismo mogli nuditi. Petje partizanskih pesmi je njim in nam dajalo novih moči, večalo je borbenost in dvigalo zavest, medtem ko je izdajalcem vnašalo strah v kosti, sovražnika pa spravljalo v bes. Spominjam se, da smo imeli nekajkrat tudi pevske vaje. Bile so zelo zabavne. Tovarishi, ki niso imeli posluha za petje, so bili namreč ponavadi najbolj glasni.

AKCIJE RAŠIŠKE ČETE

Bojnih akcij Rašiške čete kot npr: podiranje telefonskih drogov v Straži-Gameljne, napad na avtomobil v Vodicah in v Smledniku, podiranja telefonske napeljave v Vodicah-Moste, pri katerih sem sodeloval, ne bom opisoval, ker so bile že večkrat opisane. Sicer sem sodeloval še v nekaterih bojnih akcijah, le te pa bom opisal podrobneje in tako, kot so se v resnici zgodile in kakor se jih kot udeleženec spominam.

Te so: napad na hišo nemškega pomagača Gartergerja v Zgornjih Gameljnah; požig kozolca s pšenico v Šmartnem; miniranje mostu v Spodnjih Gameljnah in napad na okupatorjev avto na Rašici. Nekaj podrobnosti pa bom opisal tudi o izselitvah. Vse dogodke bom opisal v takem zaporedju, kakor so se dogajali.

(se nadaljuje)

Zahvala

Ob zelo uspelem in nepozabnem prvem povojnem srečanju borcev Južnoprimorskega odreda in aktivistov OF, ki je bilo 29. septembra 1977 v Kobjeglavi na Krasu, se domicilni odbor Južnoprimorskega odreda pri ZZB NOV Sežana prisrčno zahvaljuje vsem prebivalcem Kobjeglave in Tupelč za nesebično in požrtvovalno delo ob pripravah na srečanja.

Posebno bi se radi zahvalili Ščukovi domačiji, ki nam je

tako med vojno kot tudi sedaj nudila nesebično gostoljubnost, mladini Tupelč in Kobjeglave, balinarskemu klubu »Hrast« iz Kobjeglave ter občinski skupščini Sežana ter delovnim kolektivom, ki so priskočili na pomoč in nam omogočili srečanje.

Prav tako se zahvaljujemo pripravljalnemu odboru, ki je pod vodstvom Alojza Furlana-Milka in Mila Ščuke tako uspešno organiziral in uresničil srečanje. Za zelo uspešno izvedbo programa se prisrčno zahvaljujemo Ani Godnikovi in mladinski or-

ganizaciji iz Kobjeglave, slavnostnemu govorniku, članu sveta federacije Branku Babiču, sekretarju OK ZKS Sežana Radivoju Škrliju, godbi na pihala iz Anrovega, pevskim zborom iz Šmarja Sapa, Branika, Komna, Ponikev in Kobjeglave, recitatorjem in vsem, ki so sodelovali pri uresničitvi programa.

Vsem imenovanim in neimenovanim še enkrat pri-srčna hvala!

PRIPRAVLJALNI ODBOR

ZABIČE

Mladi ob dnevu mrtvih

Kot vsako leto, tudi letos še pred Dnevom mrtvih so člani odbora ZB Zabiče, učenci osnovne šole Kuteževo in taborniki lepo očistili in okrasili grobnico in grobove padlih borcev.

Na Dan mrtvih, pa so pred grobnico v Podgrajah v žaru nešteti sveč in cvetja v prisotnosti velikega števila krajanov taborniki položili venec in izvedli komemorativni program. Domači pevski zbor pa je zapel žalostinki.

M. M.

SEŽANA

Okrašeni spomeniki

Združenje borcev NOV Sežana je v počastitev spomina na vse, ki so žrtvovali svoja življenja za naš danes, pripravilo ob dnevu mrtvih žalno svečanost pred spomenikom padlim v Sežani.

V programu so poleg govornika Pavla Skrinjarja sodelovali še učenci osnovne šole Srečka Kosovela in dijaki srednješolskega centra iz Sežane s svojimi recitacijami. Pevski zbor upokojencev iz Sežane je zapel tri pesmi.

Spomin padlih smo počastili z enominutnim molkom. Delegacija pa je položila vence pred spomenike padlim v NOV.

Pionirji osnovne šole Sežana so poskrbeli, da so bili spomeniki in grobovi padlih borcev NOV okrašeni s cvetjem. Poleg učencev osnovne šole in dijakov srednješolskega centra so udeležili komemoracije številni krajan in delegacije vseh delovnih kolektivov iz Sežane.

MARIJA GEC

VAČE

Ob ustanovitvi
Kamniško-Zasavskega
partizanskega odreda

Odbor KZO je sklenil, da bo pripravil proslavo ob 35-letnici ustanovitve Kamniško-Zasavskega odreda.

Ta partizanski odred je bil ustanovljen z odredbo štaba IV. operativne zone 17. februarja 1944. Njegovo operativno področje se je razprostiralo na levem in desnem bregu reke Save od Kamnika preko Zasavja do Zidanega mosta, ob progi do Celja in na sever do Menine planine. Na desnem bregu reke Save pa je del odreda izvajal akcije na območju Janč, Prežganja in Besnice.

Osrednja naloga odreda je bila varovanje tega dela ozemlja za nemoteno komuniciranje čez reko Savo, ki je za tedanje razmere predstavljala hudo naravno prepreko, dobro varovano od sovražnika.

Z razvojem NOV v Zasavju in na celotnem Štajerskem je iz dneva v dan naraščal promet z Dolenjsko, koder je bil glavni štab narodnoosvobodilne vojske Slovenije.

Poleg transportov čez reko Savo, pa je odred nenehno tudi napadal sovražnika. Posebno minerska četa je s svojimi podvigi zadajala sovražni komandi hude skrbi in veliko materialno škodo.

Zaradi izredno uspešne taktike izmikanja in manevriranja, odred na svojem operativnem področju nikdar ni dal povoda za večje represalije ali požige. Borci in komandanti so bili med prebivalci priljubljeni in vedno deležni pomoči in razumevanja. Čeprav čas neusmiljeno briše spomine je še vedno mnogo takih, ki se nepozabnih dogodkov tistega časa spominjamo. Odbor zato upravičeno upa, da bo snidenje nekdanjih borcev in prebivalcev veliko doživetje, mlademu rodu pa spodbuda za nadaljnje negovanje in ohranjanje tradicij NOB ob pripravah in razvijanju taktike splošnega ljudskega odpora.

Proslava bo v mesecu maju prihodnje leto v Spodnji Slivnici pri Vačah, koder se je odred zelo pogosto zadrževal.

MOZIRJE

Sodelovanje med borci

Združenje borcev NOV Mozirje je imelo konec oktobra volilno skupščino, na kateri so ocenili dvoletno delo. Poročilo Vlada Koširja je bilo skrbno pripravljeno. Iz poročila je razvidno, da je borčevska organizacija v KS Mozirje ena od zelo aktivnih. Veliko število borcev je vključenih v aktivno delo družbenopolitičnih in družbenih organizacij, v svetu KS in odbor za LO in družbeno samozaščito. V vseh teh organizacijah ali odborih so borci cenjeni, saj lahko veliko prispevajo iz svoje bogate prakse in izkušenj.

Borci že vrsto let tesno sodelujejo z borci »Elektrokovine« Maribor. Ob vsakem srečanju pa se borci in mladina pomerijo v strelstvu, šahu, odbojki in namiznem tenisu. Organizacija ZB vsako leto organizira tudi izlet z avtobusom v znane kraje iz NOB. Letos so organizirali srečanje vseh borcev iz organizacije na občinskem strelišču v Mozirju. Tudi takšna srečanja imajo svoje prednosti, saj se teh srečanj udeležijo tudi tisti borci in borke, ki niso za daljša potovanja. Ob takšnem srečanju letos, pa so organizirali poleg tovariškega srečanja še tekmovanje v streljanju z MK puško, na katero so povabili tudi mladino.

FRANC OMLADIČ

RADOVLJICA

Slovesnost ob zaključku
cestnih del

Pri vojašnici na Rudnem polju je bila v soboto, 5. novembra sklepna slovesnost ob zaključku petmesečnih del na 4 km dolgi cesti od Rudnega polja do Šport hotela na Pokljuki. Dela so kljub izredno težkim vremenskim pogojem zelo uspešno opravili pripadniki inženirske enote kapetana Šporčiča. Vrednost opravljenih, zemeljskih in gradbenih del cenijo na 15 milijonov din, hkrati pa so se vojaki tudi praktično usposobili v ravnanju s težko mehanizacijo.

Slovesnosti so se udeležili odposlanec komandanta ljubljanskega vojnega območja general Petar Ristič ter predstavniki skupščine in družbenopolitičnih organizacij radovljiske občine. Vsem vojakom in starešinam se je zahvalil za vestno in požrtvovalno delo predsednik SO Radovljica ing. Leopold Pernuš, ki jim je podelil pismene pohvale in spominske značke. Za posebne zasluge pa je 14 vojakov in starešin prejel posebne diplome, osmim pa je občinska skupščina podarila praktična darila – ročne ure in brivske aparate.

Po slovesnosti so si vsi udeleženci ogledali muzej talcev in tovarno športnega orodja Elan v Begunjah.

JR

ŽIRI

Posnemanja vredno

Tudi v naši krajevni skupnosti skrbimo za spominska obeležja iz NOV. Na predlog organizacije Zveze borcev NOV v kraju, prevzemajo skrb nad posameznimi spominskimi obeležji tudi druge organizacije v kraju. Prva se je za ta korak odločila lovška družina Žiri. Prevzela je v varstvo in urejevanje spomenik ubitim talcem med NOV ob cesti v Goropeke. Lovci so spomenik in okolico lepo uredili. Zato je krajevna organizacija SZDL sklenila, da bo tudi spominska centralna komemoracija na dan mrtvih pred tem spomenikom. Komemoracije se je udeležilo nekaj sto krajanov. Prepričani smo, da bodo lovsko družino posnemale še druge organizacije v kraju.

Drugo prijetno presenečenje so nam pripravili domači študentje, ki so včlanjeni v klub študentov Poljanske doline. Ob spominski obletnici oktobrske socialistične revolucije so priredili 4. 11. uspešen literarni večer. Nastopali so z deli Majakovskega, Bloka, Jesenina, z diapozitivi so prikazovali dela slikarjev Chagalla, Kandinskega, vse ob glasbi Prokofjeva. Na prireditvi je bila navzoča pretežno domača mladina, ki je z zanimanjem sledila izvajanjem študentov. Takih prireditev naj bi se v bodoče udeleževali tudi družbenopolitični in drugi javni delavci v kraju.

Lovcem in študentom vsa pohvala. Posnemajmo jih še drugi!

FRANCI ČEPLAK

PIRAN

Vojaški invalidi iz Pirana
na izletu

Desetega oktobra smo vojaški invalidi piranske občine odšli na enodnevni izlet z avtobusom po Gorenjski. Obiskali smo partizanske Dražgoše in Begunje ter položili vence na tamkajšnje spomenike. Zelo lepo smo bili sprejeti v Dražgošah, kjer nas je pričakal predstavnik ZB in nam govoril o tem zgodovinskem boju.

Ogledali smo si Prešernovo rojstno hišo v Vrbi in letališče na Brniku.

Kljub dežju, ki nas je spremljal ves dan je bilo zelo prijetno, za kar gre zahvala predsedniku in tajniku združenja Fuksu in Slavcu, ki sta izlet zelo dobro organizirala in vodila.

LJUBOMIR PETKOVIČ

Udeleženci izleta ob spomeniku v Dražgošah

LOŠKA DOLINA

Kritično o svojem delu

Na volilni konferenci ZB NOV Loška dolina so borci ocenili svoje dosedanje delo in se pogovorili o bodočih nalogah. Iz poročila in razprave je bilo razvidno, da borci sodelujejo v raznih organih upravljanja v delegatskem sistemu in v družbenopolitičnih organizacijah, kjer je možen vpliv na vsa družbena dogajanja. Še posebno so borci vključeni v razne strukture splošnega ljudskega odpora v krajevni skupnosti. Vendar pa pri tem sodeluje le del članstva, razen v SLO, kar bo potrebno v bodoče popraviti in vključiti še ostale borce.

ZB NOV Loška dolina šteje 430 borcev. Na območju Loške doline in Babnega polja je kar 20 vasi, kjer živijo in delajo borci. Da bi borem kar najbolj približali odločanje in sodelovanje ter da bi bile informacije še uspešnejše, bodo proučili možnost ustanovitve odborov ZB tudi po vaških skupnostih.

Lani so borci s pomočjo občinskega odbora popravili spomenik na Ulaki in namestili hrastove klopi ter zasilno popravili cesto do spomenika. Vendar je na celotnem območju krajevne organizacije kar 20 spomenikov in spominskih obeležij, katerih vzdrževanje je zaradi pomanjkanja denarja otežkočeno. Zato je v okviru občine Cerknica že pripravljen ustrezni predlog samoupravnega sporazuma, katerega naj bi podpisale vse TOZD in krajevne skupnosti. Borci bi morali dati tudi pobudo raznim organizacijam, zlasti pa turističnemu društvu Loška dolina, da bi uredilo in izdalo vodič – prospekt vseh spomenikov in spominskih obeležij na področju Loške doline in Babnega polja.

V preteklem letu so bili borci uspešni pri sodelovanju s šolsko mladino. Borci so predavali po šolah, sodelovali na pohodih mladine in v obrambnih dnevih.

Delo na urejanju in izpopolnjevanju muzeja »Ljudske revolucije« v Ložu je nekoliko zamrlo. Zlasti še ni urejena strokovna in vodniška služba, saj muzej obiskujejo razne skupine, ki med letom prihajajo v Loško dolino.

Loška dolina nima stalnega splošnega zdravnika, medtem ko je zobozdravstvo zadovoljivo rešeno.

Na volilni konferenci pa so borci sprejeli sklep, da bi moral biti sleherni borec naročen na časopis TV-15, in podprli prizadevanje za izdajo zbornika v občinskem merilu, katerega gradivo že več let čaka na občinskem odboru ZZB NOV v Cerknici.

Za predsednika ZB NOV Loška dolina so ponovno izvolili Franca Kovača, za podpredsednika pa Slaveta Kočvarja.

SLAVKO BERGLEZ

JESENICE

Praznovanje ob obletnici

V začetku novembra je občinski odbor ZZB NOV Jese-nice organiziral proslavo ob 30. obletnici ustanovitve ZZB NOV Jugoslavije. Na proslavi se je zbralo več kot sto članov občinskih in krajevnih odborov ZB, predstavniki občinske skupščine in družbenopolitičnih organizacij, spomeničarji, španski borci in predvojni revolucionarji.

Prijeten kulturni spored so pripravili pionirji in učitelji-
ce iz osemletke Toneta Cufarja.

Slavnostni govornik je bil predsednik občinskega odbo-ra ZZB NOV Jože Ulčar, ki je poudaril 30-letno delo ZZB NOV in njeno zgodovinsko vlogo pri revolucionarnem razvoju Jugoslavije.

Od 2600 članov ZZB NOV jih v občini več kot 100 še vedno aktivno deluje v delegatskem sistemu, v samou-pravnih skupnostih in v vseh strukturah LO in DS. Pono-sni smo na našo pot in naš boj, ki je bil edinstven v Evropi in ga je z zmago izbojevala naša generacija in naše ljudstvo, je zaključil predsednik.

Pozdravne brzojavke so poslali Francu Leskošku-Luki, prvemu komandantu glavnega štaba NOV Slovenije in častnemu meščanu Jesenic, ter Janku Rudolfu, predsedni-ku RO ZZB NOV Slovenije.

Ob tej priliki so kot priznanje za dolgoletno delo v ZZB NOV prejeli nekateri člani knjižne nagrade.

A. L.

ZAVODNJE

Spomenik padlim
borcem

Na pokopališču v Zavodnjah pri Šoštanju, so zadnjo oktobrsko soboto odkrili spominsko obeležje na skupnem grobu 26. znanim in neznanim padlim borcem XIV. divizi-je, ki so padli v borbah s sovražnikom v Zavodnjah in Šentvidu. Večina padlih je bila borcev Šerčerjeve brigade. V tem skupnem grobu je bil pokopan tudi narodni heroj in partizanski pesnik Karel Destovnik-Kajuh, ki pa je bil prekopan na Šoštansko pokopališče in ponovno preko-pan na pokopališče v Podkraju.

Na tem skupnem grobu je že bilo postavljeno spominsko obeležje, ki pa ga je načel zob časa, zato sta se občinski odbor ZZB NOV Velenje in ZB NOV Zavodnje odločila, da postavita nov spomenik iz pohorskega granita v obliki »Triglava«, na katerega so sedaj tudi izpisali imena znanih borcev padlih v tej okolici.

Slavnostni govornik Franc Šmon ob odkritju spomenika borcem Štirinajste divizije

Ob odkritju spomenika so izvedli pester kulturni pro-gram učenci podružnične šole in centralne šole Karla Destovnika-Kajuha ter domači pevski zbor iz Zavodnj. Slavnostni govornik je bil sekretar ZB NOV Zavodnje Franc Šmon, ki je v svojem govoru poudaril veliko vlogo in delež krajanov te partizanske vasice med NOB.

Pred spomenikom je spregovoril tudi nekdanji borec Šerčerjeve brigade Milan Guček in poudaril, da so jim v času NOB domačini teh krajev nudili vse, kar so imeli, ne glede na povračilne ukrepe sovražnika. Povedal je tudi, da so borci Šerčerjeve brigade v teh krajih prvič po nekaj tednih napornega pohoda, nenehnih bojov, stradanju in mrazu začutili toplino domače hiše, za kar se je krajanom iskreno zahvalil.

Svečanosti ob odkritju spomenika so se udeležili pred-stavniki ZZB NOV Velenje, družbenopolitičnih organiza-cij, številni svojci padlih borcev, borci sosednjih organiza-cij ZB NOV z 8 prapori, med njimi je bil tudi prapor Šerčerjeve brigade iz Ljubljane, vsi krajski in še taborniški odred iz Velenja, ki je v teh dneh imel tečaj v Zavodnjah.

MILOŠ VOLK

NOVO MESTO

Sodelovanje med učenci

Prav letošnje odkritje spominske plošče partizanski bol-nišnici na Ogenjcah je zbudilo zanimanje med pionirji grmske osemletke, da se spoznajo z zgodovino tega kraja, in obiščejo tudi enkrat to bolnišnico in svoje sovrstnike v Loškem potoku. Ob obojestranski povezavi obeh odredov in šol, se bo še v tem šolskem letu ponudila prilika za izmenjavo delovnih pobud, tekmovanj, spoznavanja zgo-dovine NOB obeh krajev in tudi sodelovanje obeh šolskih kolektivov. Upajmo, da so prvi stiki dovolj trdni, in da bo kaj kmalu zaživila nova oblika delovanja pionirske organi-zacije.

MARJAN TRATAR-UČO

VINICA

Za praznik nov vodovod

Obsežno osvobodeno ozemlje po kapitulaciji Italije je zajelo tudi Belo krajino. Tako nagel in številčen razmah enot narodnoosvobodilne vojske pod Titovim vodstvom ni bil po volji nacističnemu vodstvu. Z namenom, da bi čimprej uničili partizanske enote in zatrli razvoj ljudske oblasti je Hitler v začetku oktobra 1943. leta ukazal izvesti ofenzivo na osvobodeno ozemlje. Pri prodiranju nemških enot preko Kolpe pri Vinici so partizanske enote nudile močan odpor.

V spomin na te dogodke že vrsto let krajski viniške krajevske skupnosti praznujejo krajevni praznik. Tudi letos so ga proslavili skromno, vendar uspešno. Pred praznikom je nekaj vasi in zaselkov dobilo vodovod. Spričo skope kraške zemlje si morajo domačini iskati zaposlitev zunaj svojega kraja, čeprav si želijo zaposlitve doma.

VIKTOR DRAGOŠ

PODRAGA

Spomin na padle

– Vaščani s Podrage pri Podnanosu so se letos spomnili padlih za svobodo še s posebno slovesnostjo.

Zbrali so se ob spomeniku padlih sredi vasi. Predsednik zveze borcev Pavel Lozej se je z lepimi besedami spomnil vseh padlih sovaščanov, učenci osemletke pa so pripravili zanimiv program.

Vse recitacije so bile podane doživeto. Za izvedbo pro-grama zaslužijo pohvalo prav vsi nastopajoči posebno pa še Ivica Lozej, ki je s svojo požrtvovalnostjo pripravila recitatorje in pevski zbor ter tako prispevala k lepi in prirčni svečanosti.

M. P.

VIPAVA

Komemoracija ob dnevu
mrtvih

Združenje borcev NOV Vipava, je ob sodelovanju z ostalimi družbeno političnimi organizacijami in šole pri-pravil žalno slovesnost v spomin na padle in umrle borce NOV. Komemoracija je bila povezana s praznovanjem šestdesete obletnice oktobrske revolucije in 30. obletnico Zveze kulturnih organizacij Slovenije.

Ob spomeniku padlim NOV se je zbralo veliko število krajanov. Govoril je predsednik ZB NOV Jože Kostanje-vic, ki je poudaril, da spomin na tiste, ki jih danes ni več med nami, še bolj druži.

Učenci osnovne šole, kakor tudi otroci Vzgojnega zavo-da »Janka Premrla-Vojka« so obiskali grobnico padlih v NOV, polagali šopke in prižigali svečke. Njihove vzgojite-ljice pa so jim pripovedovale o veličini tistih, ki spijo večen sen na pokopačišču v Vipavi in vseh tistih, ki so padli kjerkoli v drugi svetovni vojni. ZORA HREPEVNIK

ČRNA NA KOROŠKEM

Spomin na padle

V številnih krajih Mežiške doline so se vrstile žalne komemoracije. VKotljah, Barbari, Mežici in Črni so lepo počastili svoje padle borce.

Člani združenja borcev v ravenski občini so ponesli k spomenikom žrtev vence, šolska mladina pa je okrasila ta obeležja. Iz Prevalj je odšla delegacija borcev in mladine k Rakitniku, kjer so okupatorji leta 1944 pobili družino, poslopje pa zažgali. Iz Mežice je odnesla delegacija borcev venec k spomeniku k Encu, kjer je ob napadu na Mežico leta 1943 padel tovariš Lenart, komandant prvega koroškega bataljona. Borci in krajski Črne so položili venec na grob v Koprivni, borci iz Žerjava pa so položili venec v obratu topilnice, kjer so ob koncu vojne Nemci postrelili tri nedolžne žrtve.

Poleg tega so borci v ravenski občini odnesli vence na avstrijsko Koroško, kjer so pokopani naši borci. Člani ZB iz Prevalj so ponesli venec na Komel pri Pliberku ter ga položili na spomenik, ki so ga neznani storilci minirali lani. Na tem kraju je padla kurirska četa 12. oktobra 1944. leta. Iz Mežice so ponesli venec v Libuče pri Pliberku ter ga na tamkajšnjem pokopališču položili pred spomenik padlim borcem iz Mežice, ki so pokopani v Libučah. Borci iz Črne pa so nesli venec v Šmarjeto pri Pliberku in ga položili k spomeniku padlega borca.

K spomeniku padlih borcev na Svinski planini je odne-sla vence delegacija borcev iz Dravograda. Žal preživeli borci iz Svinske planine nimamo toliko moči, da bi se po dolgih letih enkrat srečali in se skupno poklonili žrtvam v Sentrupertu pri Velikovcu.

IGNAC ZDOVC

PLANINA NA VIPAVSKEM

Spomenik žrtvam

Planina je vas, ki leži nad Vipavsko dolino. Iz Ajdovšči-ne ni več kot pet kilometrov in tu bodo, v nedeljo, 27. novembra popoldne ob 14. uri odkrili spomenik 34 padlim in žrtvam druge svetovne vojne. Za NOB so nekateri začeli delati že v marcu 1942. Organizator je bil Peter Žorž-Tekač. Novembra istega leta je eden prvih organizatorjev v tem delu Vipavske Srečko Čebren-Zdravko ustanovil prvi od-bor OF. Prva celica KPS pa je bila ustanovljena v zaselku Štrancarji pri »Markovih« koncem leta 1943. Nad zaselkom Štrancarji je bil julija 1944 bolničarski tečaj na prostem. Organizacija SKOJ, ki je šela 15 članov je bila ustanovlje-na poleti 1944. V vasi in bližnji okolici je bilo kar 13 bunkerjev. Posebno aktivna je bila gospodarska komisija. Prvi, ki je šel v partizane je bil Stanko Čehovin, mesec dni za tem pa je odšlo v partizane še 11 domačinov.

Spomenik je visok 2,40 metra, stal bo kakih 25 metrov levo od pokopališča. Zanj so organizatorji ZB SZDL in krajevna skupnost že zbrali okoli 90.000 dinarjev. Prispe-vali so predvsem vaščani sami, precej domačini bivajoči izven svojega rojstnega kraja, tudi gospodarske organiza-cije v Ajdovščini niso bile gluhe, krajevna skupnost Plani-na pa je prispevala 10.000 dinarjev. Pri odkritju spomenika bo slavnostni govor, slavnost pa bo popestrjena s kulturnim programom.

FELIKS HLADNIK

JURŠINCI

Spomin na žrtve

V Juršincih v Slovenskih goricah so proslavili svoj drugi krajevni praznik, ki ga krajski praznujejo v spomin na žrtve okupatorja s tega območja.

Ob tej priliki so se številni vaščani in gostje zbrali pred spominsko ploščo ter s svečano komemoracijo obudili spomine na žrtve okupatorjevih zločinov. Posebna delega-cija je ponesla venec tudi k spomeniku Slovensko-goriške cete v Mostju.

V okviru krajevnega praznika so med drugim izročili namenu preurejene ceste, ki so jih asfaltirali v letošnjem letu. Velja omeniti, da imajo sedaj cesto, ki pelje iz Ptuja v osrčje Slovenskih goric – Juršince modernizirano ter as-faltirano. V tamkajšnji osnovni šoli so odprli razstavo likovnih del mladih umetnikov.

FRANJO HOVNIK

Mladina in ZRVS v Kopru

Plodno sodelovanje

Nad petsto mladih in rezervnih vojaških starešin občine Koper, razvrščenih v 132. ekipah, so se – v počastitev naših in Titovih jubilejev, petintridesete obletnice vojne mornarice in četrto stoletja obstoja organizacije ZRVS – pomerili v streljanju z malokalibrsko puško, v topografski orientaciji ter poznavanju zgodovine ZKJ in našega pomorstva.

Letošnjega in do sedaj najmnogičnejšega tekmovanja, so se poleg rezervnih vojaških starešin udeležili tudi pripadniki teritorialne obrambe in JLA, dijaki srednji šol, člani specializiranih organizacij, tozdov ter krajevnih skupnosti.

Prvo mesto je osvojila ekipa UJV Koper, drugo in tretjeuvrščeni pa so pripadniki postaje milice oziroma enot teritorialne obrambe iz Pirana. Med mladinci so prvi dijaki kovinsko obrtnega centra, na drugo in tretje mesto pa so se uvrstili dijaki gimnazije. Med delovnimi organizacijami se je najboljšo odrezala ekipa Tomosa, drugi so člani ekipe Agraria, tretji pa člani ekipe Intereuropa. Med krajevnimi skupnostmi so bili najboljši tekmovalci iz Izole.

Poleg predsedstva ZRVS gre zasluga za uspeh tekmovanja tudi predstavnikom mladine.

S. NIKOLIČ

Iz dela ZRVS

Več pozornosti vzgoji

Člani ZRVS Ilirska Bistrica med letno konferenco.

Na letni skupščini ZRVS Ilirska Bistrica je med drugim stekla beseda o vključevanju rezervnih vojaških starešin v družbenopolitično in gospodarsko življenje občine. Kritično so ocenili dosedanje delo in se zavzeli za organizirano akcijo ZRVS na vseh področjih in v ta namen naredili nov načrt dela, ki med drugim zajema priprave ZRVS na volitve in poudarja pomen vzgoje in izobraževanja rezervnih starešin, ki naj bi več kot doslej pomagali krajevnim skupnostim oziroma njihovim pripravam za LO. Pri tem naj bi pomembno vlogo odigrali aktivni komunistov v okviru organizacij ZRVS, ki naj bi navezali še tesnejše stike s taborniki, radioamaterji, planinci in drugimi specializiranimi organizacijami.

Tekst in slika
P. NIKOLIČ

Obrambna vzgoja prebivalstva

Radovljica: Ugodna ocena

Samoupravno organizirana obrambna pripravljenost in družbena samozaščita v TOZD, OZD in KS dobiva v radovljiški občini svojo potrditev ne samo v aktivnosti odborov za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito in občasnih praktičnih preverjanjih usposobljenosti delovnih ljudi in občanov, marveč tudi v njihovi široko zasnovani vzgoji. Program usposabljanja izvaja Delavska univerza Radovljica v sodelovanju z oddelkom za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito pri SO Radovljica. Po letošnjem programu organizirajo v delovnih kolektivih in KS predavanja in razprave na temo »Organizacija ljudske obrambe in družbene samozaščite v občini« in »Zaklanjanje prebivalstva v vojni«. Doslej je bilo opravljeno nekaj nad 50 predavanj v organizacijah združenega dela, do konca leta pa se jih bo zvrstilo še okoli 150, vključno s predavanji v vseh 20 krajevnih skupnostih v občini.

Na osnovi stališč Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito in sklepa sveta za LO pri občinski skupščini Radovljica so vse tovrstne izobraževalne oblike podredili sodobnim izobraževalnim zahtevam z zajetjem manjših skupin za razliko od prejšnjih let, ko je bilo na predavanjih tudi po nekaj sto poslušalcev.

Kako široko je zastavljena obrambna vzgoja prebivalstva v radovljiški občini, priča podatek, da so samo lani na predavanjih zabeležili nad 14.000, letos pa predvidevajo, da bo to število preseglo 15.000 obiskovalcev.

Obrambno usposobljenost celotnega prebivalstva so potrdile tudi ocene jesenske vaje, ko je bilo izredno

S seje občinskega odbora ZRVS Maribor, kjer so razpravljali o bližajočih se volilnih konferencah osnovnih organizacij ZRVS, osnutku novega statuta ZRVS Slovenije, dotacijah osnovnim organizacijam ZRVS ter o drugih organizacijskih vprašanjih.

veliko uspešnih prizadevanj sodelujočih pri opravljanju zaupanih nalog. Bilo je precej samoniklih pobud, pa tudi nekaj izrazitih primerov nepoučenosti tistih, ki se zaradi takšnih ali drugačnih vzrokov niso udeleževali predavanj in drugih oblik obrambnega usposabljanja.

Mariborsko sodišče časti

Varoval bom...

»Slovesno se zavežem, da bom pri opravljanju svoje dolžnosti ravnal po ustavi in zakonih, da bom vester in nepristranski ter da bom varoval čast in ugled rezervnega vojaškega starešine in socialistično samoupravno ureditev SFRJ.«

S temi besedami so se slovesno zaobljubili sodniki in tožilci častnega sodišča za rezervne oficirje in vojaške uslužbenke v občini Maribor. Slovesnosti so se udeležili Stane Kotnik, namestnik republiškega sekretarja za LO, Vinko Borec, predsednik izvršnega sveta občine Maribor, kot tudi Janez Muzej, načelnik oddelka za ljudsko obrambo v mariborski občini.

V preteklih dveh letih je sodišče obravnavalo disciplinske zadeve ter izrekalo ukrepe pa tudi kazni. Posamezni rezervni stare-

šine so nasvet ali kazen povsem samokritično sprejeli in obžalovali, ker so krnili ugled rezervnega oficirja ali podoficirja. Poleg rednih opravil so se sodniki in tožilci vključili tudi pri izdelavi novega pravilnika, pomagali pa so jim oddelki za ljudsko obrambo, občinski odbor ZRVS ter družbenopolitične organizacije Maribora.

Ob koncu zaobljube je novim članom častnega sodišča, tožilcem in sodnikom spregovoril Stane Kotnik, ki je med drugim poudaril, da je delo sodišča časti zelo zahtevno in odgovorno.

»Čeprav kršitve ali prestopki posameznikov niso zaskrbljujoči, je vendarle potrebno učinkovito ukrepati, saj gre za ohranitev ugleda in časti našega rezervnega starešine. Mariborsko sodišče

je veliko storilo in se uvrstilo med najboljša tovrstna sodišča v naši republiki.«

Potem se je sodnikom in tožilcem zahvalil za njihovo

dosedanje in plodno delo, Vinko Borec pa jim je izročil spominska darila.

D. MIKLAVEC

O bodočih nalogah častnega sodišča je tožilcem in sodnikom spregovoril tudi Vinko Borec, predsednik izvršnega sveta skupščine občine Maribor.

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

Zbirka »Neuvrščeni«

Založba v novi zbirki »Neuvrščeni« zajema zapleteno problematiko, predvsem gospodarsko, s katero se morajo ukvarjati neuvrščene države v svojem razvoju. V letošnji program smo uvrstili dva domača in dva tuja avtorja. Knjiga Ivana Bratka je pričevanje udeleženca konference neuvrščenih v Colombu; avtor se celovito dotika spleta vprašanj našega časa. Knjiga Marka Vrhunca govori o krizi sedanjega svetovnega ekonomskega sistema in o zahtevi po novi mednarodni gospodarski ureditvi. Angleški publicist Sampson pripoveduje zgodbo naftnih koncernov in o prebujanju tretjega sveta. Zieglerjevo delo pa je ostra kritika švicarske družbe in politike, Švice kot sestavnega dela svetovnega imperialističnega sistema.

Ivan Bratko:
OKROGLA MIZA
Br. 75 din

Anthony Sampson:
SEDEM SESTER
Br. 140 din

Marko Vrhunec:
**NOVA MEDNARODNA
GOSPODARSKA UREDITEV**
Br. 65 din

Jean Ziegler:
NEOPOREČNA ŠVICA?
Br. 120 din

**Komplet vseh 4 knjig: 330
din**

Knjige dobite v vseh knjigarnah,
pismeno pa jih lahko naročite na naslov

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
Mestni trg 26, Ljubljana

LASTNA SUROVINSKA
BAZA

SPECIALIZIRANA
PROIZVODNJA

Danes ime Slovin pomeni:
enega največjih jugoslovanskih pridelovalcev vseh vrst vin
pomembnega proizvajalca žganih pijač
največjega proizvajalca brezalkoholnih pijač
poleg tega še:
kmetijstvo s poljedelstvom in živinorejo, vinogradništvom,
sadjarstvom in pridelavo, trgovino, uvoz-izvoz, gostinstvo.

SODOBNA
TEHNOLOGIJA

STOLETNA TRADICIJA
IN NOVA SPOZNANJA

SKUTA NOV IZDELEK LJUBLJANSKIH MLEKARN -JE DRAGOCENA VSAKDANJA HRANA

TURISTIČNO-HOTELSKO PODJETJE —
PORTOROŽ n. sol. o.

TOZD

HOTELI PALACE

o. sol. o.

PORTOROŽ

SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

Spoštovani,

obveščamo vas o vsebini ZIMSKEGA PROGRAMA, ki ga je za zimo 1977/78 pripravil TOZD HOTELI PALACE Portorož. Zimski program je vključen v ceno penziona, polpenziona ali prenočišča in velja za goste, ki bivajo v hotelu najmanj 7 dni. ZIMSKI PROGRAM, ki ga nudi TOZD HOTELI PALACE, obsega:

- 1 × na teden zdravniški posvet (možnost dietne prehrane po nasvetu hotelskega zdravnika)
- 1 × na teden prost vstop v nočni bar (razen ob sobotah in nedeljah)

3. 1 × na teden žeton za kegljanje
4. Brezplačna uporaba plavalnega bazena v Palace hotelu
5. Vsak dan po 20 minut aktivne rekreacije oz. gimnastike v plavalnem bazenu pod zdravniškim nadzorstvom
6. 1 × na teden večer narodnih jedi
7. 1 × na teden večer odprtih vrat (ogled filma o portoroški rivieri in diapozitivov s komentarjem)
8. 1 × na teden aperitiv dobrodošlice ob prijetnem zabavnem programu.

Zimski program nudimo gostom od začetka meseca novembra 1977 do konca meseca marca 1978 (razen od 24. 12. 1977 do 8. 1. 1978).

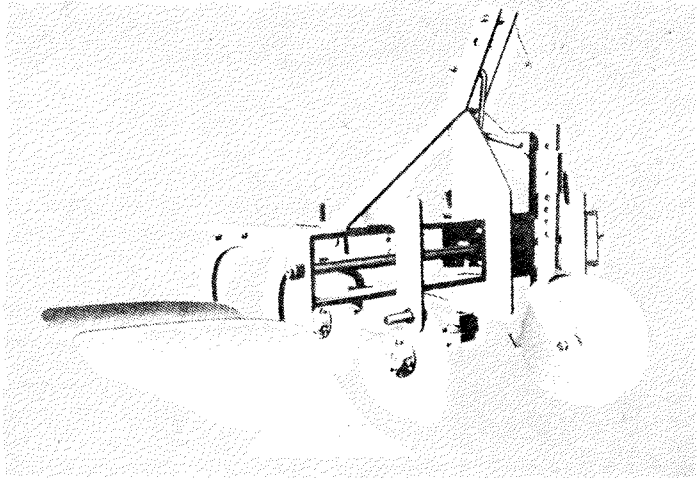

**KOLENDAR • IMENA • VREME •
PRIPOROČILA IN NASVETI
DELOVNIH KOLEKTIVOV •
KAJ PA ZDRAVJE? • DOBRA
VOLJA • IZUMI IN ODKRITJA
• MARIKAJ O SLOVENCIH
• UGANKE IN KRIŽANKE •
ŽIVALI KAR TAKO IN V BASNIH
• ZANIMIVOSTI • HUMOR •
vesela • debela •
brana • iskana**

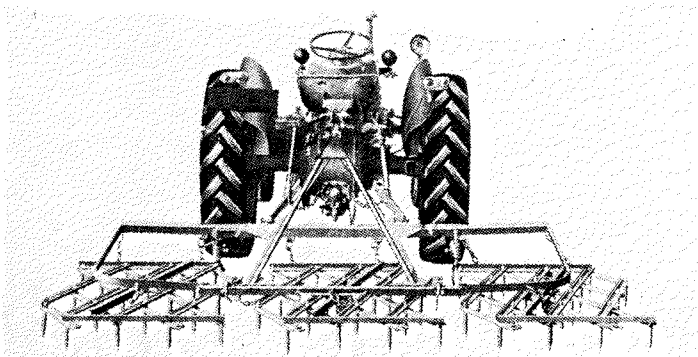

ZDRUŽENA PODJETJA FUŽINAR
TOVARNA POLJEDELSKEGA ORODJA BATUJE p.o.
65262 ČRNIČE — BRZOJAV: TOVARNA BATUJE
TELEFON: NOVA GORICA 66-020 — TELEX: 34376 YU BATUJE — ŽELEZNIŠKA POSTAJA: PRVAČINA

Kolektiv tovarne poljedelskega orodja čestita vsem delovnim ljudem ob dnevu republike —
obenem priporoča svoje izdelke za predsetveno obdelavo zemlje

DVOBRAZDNI PLUG — TRAKTORSKI BTP-2B/10

TEŽKA TRIKRILNA BRANA — TRAKTORSKA BRT-11

PROIZVODNO TRGOVSKI KOMBINAT

Minotest

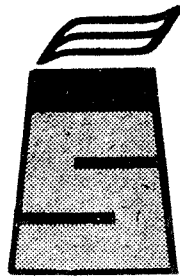
n. sol. o. AJDOVŠČINA

s TOZD — MLINI Ajdovščina, n. sub. o., Ajdovščina
Tovarna testenin Ajdovščina, n. sub. o., Ajdovščina
Servisna dejavnost Ajdovščina, n. sub. o., Ajdovščina
Trgovina HUBELJ, n. sub. o., Ajdovščina
Hotel Planika, n. sub. o., Ajdovščina
Pekarna Ajdovščina, n. sub. o., Ajdovščina
Pekarna Koper, n. sub. o., Koper
Pekarna Idrija, n. sub. o., Idrija
Pekarna Ilirska Bistrica, n. sub. o., Ilirska Bistrica
Pekarna Postojna, n. sub. o., Postojna
Pekarna Sežana, n. sub. o., Sežana
Pekarna Tolmin, n. sub. o., Tolmin
OOUR — Proizvodnja kruha i kekse Istranka, n. sub. o., Umag
DSSS — proizvodnja vseh vrst mlevskih izdelkov

SESTAVIL: KOPRIVSEK	STROPJE	AM. LOVEC NA DIVJAČINO	VODENI IZSTRELEK	FINSKO JEZERO	IZDELovALEC SIRA
PRETRES					
MESTO V ITALIJI					
LOVEC NA RAKE					
GLASBENO DELO					
M.IME					
ZARNIK OTO					
				FINSKI DRŽAVNIK (URHO)	OTOK V OTOČJU TUAMOTO
RISAL: JAK	BIKOBOREC NA KONJU	STROKOV. ZA IRA- NISTIKO	PODZEMNI PREHOD PAVONE	VEK	KARLOVAC IT. FILMSKI REŽISER
ZMEČKAN KROMPIR				DRŽAVA NA JUGU ARABIJE	
MESTO V SRBIJI				Ž.IME	
SRBSKO Ž.IME				TKAČEVA	SINJSKA VIT. IGRA SELEN
JUŽNI SADEŽ				LJUBO OTRIN	GLAS TROBENTE
				LUČAJ	
DANEU IVO			TUJE M.IME MILANO		
KEMIČNI ELEMENT				HLAPLJIVA TEKOČINA	
VISOK GORSKI VRH				Ž.IME	

Industrijsko gradbeno podjetje

Gradnja Žalec

Žalec, Aškerčeva 4; Telefon: Žalec 71-740, 71-741, 71-783; Žiro račun:
50750-601-190-72

Probleme današnjega časa:

ENERGETSKO KRIZO, ONESNAŽEVANJE OKOLJA, VARČEVANJE,
REŠUJEJO

**Schiedel — YU — DIMNIKI, Schiedel — YU — ZRAČNIKI, Schiedel — YU —
JAŠKI ZA SMETI, Schiedel — YU — ODPRTI KAMINI, MONTAŽNE
TROPREKATNE GREZNICE STIBO termoblock, STATIK montažni stropovi**

NAŠ PROIZVODNI PROGRAM

SCHIEDEL — YU — DIMNIK je troplasten dimnik. Porabi do 40 odstotkov manj goriva, ne onesnažuje ozračja. Ker je okrogel, daje boljši vlek in je enostaven za čiščenje. Njegov šamotni vložek je odporen proti kislinam, varen pred zasajevanjem in toplotno obstojen. Schiedel dimnik je montažni dimnik, zato cenen pri postavitvi.
SCHIEDEL — YU — ZRAČNIKI v elementu z dimnikom ali posebej skrbijo za vedno čist zrak v prostorih bivanja.
SCHIEDEL — YU — JAŠKI ZA SMETI — enostaven odmet odpadkov v stanovanjskih blokih, šolah in poslovnih poslopijih.
SCHIEDEL — YU — ODPRTI KAMINI so novost na našem tržišču. Z njimi si olepšate stanovanje in omogočite prijetno in estetsko gretje.
MONTAŽNE TROPREKATNE GREZNICE so prav tako novost na našem tržišču. Poenostavijo in pocenijo gradnjo, odgovarjajo sanitarnim predpisom in JUS normam glede števila oseb v gospodinjstvu.
STIBO TERMOBLOK je betonski blok s posebnim styropornim vložkom. S tem se doseže optimalna toplotna izolacija. Ustvarite si stalno varčevanje energije, zato gradite tudi vi s STIBO BLOKOM.
STATIK MONTAŽNI STROP opečne ali betonske izdelave zmanjša stroške, poenostavi montažo.

PROIZVAJAMO, PRODAJAMO in MONTIRAMO

Industrija gradbenega materiala GRADNJA Žalec, Aškerčeva 4, telefon št. (063) 710-740, 710-741, 710-719, 710-773.
Enota: Proizvodnja in prodaja gradbenih materialov Latkova vas pri Preboldu, tel. št. (063) 722-027, 722-078.
Naše proizvode lahko kupite v vseh prodajalnah gradbenega materiala.

urbanistični zavod

projektivni atelje

p.o. 61000

ljubljana, kersnikova 9, tel 310 888, p.p. 67

izdeluje urbanistično dokumentacijo in investicijsko-tehnično dokumentacijo za vse visoke in nizke gradnje

KOPITARNA

**TOVARNA KOPIT, PET, ROLET
IN DRUGIH IZDELKOV
SEVNICA**

POSTA 68290 SEVNICA
ZELEZNISKA POSTAJA: SEVNICA
TELEFON: (068) 81-160, 81-161, 81-164
TELEX: 33734 KOPSEV YU
TELEGRAM: KOPITARNA
ZIRO RACUN: 51610-601-10147 SDK KRŠKO
EKSP. SEVNICA

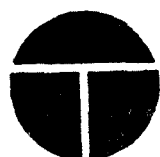
Industrija termičnih aparatov,
žičnih tkanin in plastike

Ribnica

priznani izdelki:

trajno žareča peč Küppersbusch
peči na premog
trajno žareči štedilniki na premog
Nape – za odvajanje pare v kuhinjah, za prezračevanje in odvajanje slabega
zraka
baterijske cisterne za uskladiščenje tekočih goriv
izdelki žičnih tkanin in plastike

TEKSTIL

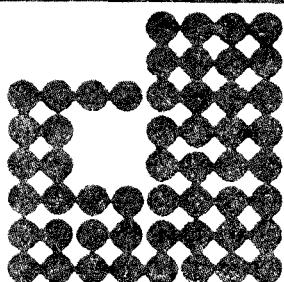
TOZD

tonosa n. sol. o.

tovarna trikotaže, nogavic
Savlje 87
61000 Ljubljana
telefon: 343-081

**Izdeluje
otroško
in športno
konfekcijo**

DELO

Časopisno
in grafično
podjetje, Ljubljana

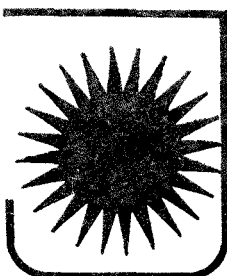
Tiska časopise, revije, knjige, publikacije,
razglednice, prospekte in reklamne
tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v
najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za
večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »Delo«.
Telex, štirinajstdnevnik. Naši razgledi,
revijo Avto, revijo Stop, revijo Jana,
Zabavnik.

INDUSTRIJA
OTROŠKE KONFEKCIJE

JUTRANJKA

68290 SEVNICA
SLOVENIJA

nudi najmlajšim potrošnikom široko izbiro izdelkov v velikostih
od 0 do 16 let.

pekatin

maribor,

priporoča cenjenim
potrošnikom priznane
proizvode: testenine, moka,
jušni dodatki (zlate kroglice
in zlate fritate) kruh in
pecivo.

GRADBENO
PODJETJE
»STAVBAR«,
z n. sol. o.
MARIBOR

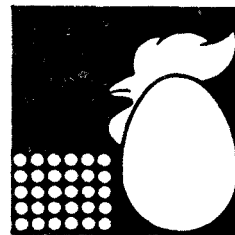

**stavbar
maribor**

TOZD IGM Hoče, z n. sol. o.
TOZD Gradbeništvo »DRAVA« Ptuj, z n. sol. o.
TOZD PROJEKTIVNI BIRO Maribor, z n. sol. o.
TOZD VISOKE GRADNJE Maribor, z n. sol. o.
TOZD TRANSPORT Ludbreg, b. o.

- gradimo vse vrste investicijskih objektov
- vključeni smo v usmerjeno gradnjo stanovanj
- prevzemamo inženiringe montažnih industrijskih hal
- projektiramo vse vrste tehnične dokumentacije
- proizvajamo glinopor in izdelke iz njega
- vršimo transportne usluge

ZAHTEVAJTE NAŠE PONUDBE!

**perutninski
kombinat
Pivka**

Z lastno perutninsko klavnico in trgovino, ki je na Kalu pri Pivki, ter s svojimi farmami – RAVNE, ZABIČE, NOVA SUŠICA, KAL, NEVERKE.

**PIVKA
PERUTNINSKI KOMBINAT,
NEVERKE 30**

tel. (067) 75-810 do 14
klavnica in prodaja 75-030, 75-060,
75-017 in 22-174
telex 32194 YU PIVKA

PRIPOROČA SVOJE IZDELKE:

- sveže perutninsko meso
- zmrznjeno kokošje meso
- žive kokoši
- sveža konzumna jajca
- valilna jajca
- krmne mešanice za vzrejo piščancev

PREDSTAVNIŠTVA:
BEOGRAD, LJUBLJANA,
RIJEKA

– Vasica Gabrje pri Dobrovi. Nad redko posejanimi hišami se razobesi žarko junijsko sonce in neusmiljeno razpenja svoje žarke po prašnih dvoriščih in kolovozih. Pred hišami skorajda ni videti ljudi, le tu pa tam se za hip odpre okno, skozi katerega pokuka glava radovednega domačina.

Tudi pri Kelnač – majhni domačiji na gornjem koncu Gabrja, tega vročega nedeljskega dopoldneva ni nikogar na planem. Vsa domačija je odeta v tančico poletne sopare, ki pljuska skozi odprta vrata in okna kot val ob obrežje.

Odprta zunanja vrata pa tudi izdajajo, da gospodinja ne more biti daleč.

In res, ko vstopim (ne sam) v prostorno kmečko vežo s preprosto pobeljenimi stenami in izbranimi kmečkimi ornamentami, mi gospodinja že hiti naproti. Pravkar je jela pripravljati kosilo, zato jo nepričakovani obisk kar nekoliko zmede. Toda zgolj in predvsem v prvem trenutku, kajti že hip nato mi ob skrbno pogrnjeni kmečki mizi sproščeno razgrne svojo nevsakdanjo življenjsko zgodbo.

Mary Rihar je bila rojena pred sedemindesetimi leti v Clevelandu. Toda v ameriški Ljubljani ni bila dolgo, kajti že po dveh letih so je spričo **spremenjenih družinskih razmer** prepeljala čez Atlantik v male Gabrje pri Dobrovi. Tu je živela podobno kot večina drugih slovenskih deklet v tistem času: ob delu, vsakdanjih domačih opravilih in kasneje ob skrbi za svojo družino – vse dokler ni napočila druga svetovna vojna. Ta pa je spričo gorja in političnega terorja, ki ga je prinesla tudi za Mary, pomenila odločilno življenjsko preokretnico.

»Kot izredno rodoljubna je bila naša hiša že od vsega začetka na strani narodnoosvobodilnega gibanja«, se spominja Mary tistega mračnega časa. »Že jeseni 1941 smo pričeli pripravljati hrano in strelivo za prve partizanske enote, ki so se zbirale na našem območju, moj brat Franc (s partizanskim imenom Radovan) pa se je aktivno vključil v NOV. Kot napreden rodoljub in komunist je že junija 1941 vstopil v rajonski komite KPS Vič, nato pa se je udeleževal številnih oboroženih akcij proti okupatorju. Med drugim je vodil enote narodne zaščite v bitki pri Gabrju, kjer se prestregli Italijane, ki so se umikali z boja na Ključu (8. maja 1942). Po vstopu v vrste Dolomitskega odreda pa je postal njegov komandant.

Prav tako pa je bilo v naši hiši tudi več sestankov glavnega poveljstva NOV Slovenije, ki se je tisti čas zadrževalo na (začasno osvobojenem) dolomitskem ozemlju. Zlasti veliko sestankov je bilo na zimo 1942/43 (teh so se med drugim udeleževali tudi Kardelj, Breclj, Fajfar in drugi), nekaj pa tudi še pozneje.«

Življenjska zgodba Mary Rihar-Božičnik iz Gabrja pri Dobrovi

Pot velikega gorja in trpljenja

Mary Rihar-Božičnik

Franc Rihar-Radovan

Štefan Kožuh

Poleg tega pa je Kelnačeva domačija še drugače služila narodnoosvobodilnemu boju. Pod njenim kozolcem so aktivisti zgradili lično čevljarstvo delavnico, kjer so izdelovali in popravljali obutev za dolomitske partizane. Delavnica je bila dobro skrita in so imeli vstop vanjo samo najbolj zanesljivi ljudje. Med njimi kajpada tudi Mary, ki je ves čas marljivo kuhala za delavce v njej.

Vendar pa Maryjino sodelovanje z narodnoosvobodilnim gibanjem sovražniku ni moglo biti dolgo prikrito.

»Dne 11. aprila 1943 so Italijani in belogardisti obkolili našo hišo in me skupaj s pet dni starim otrokom aretirali. Toda na srečo me niso takoj zaprli, pač pa mi je italijanski zdravnik ukazal, da grem z otrokom v ljubljansko

bolnišnico. Tu me je pod strogim italijanskim nadzorstvom dva meseca zdravil dr. Debelak, nakar je prišel pome neki Vrhničan, ki je delal na italijanski kvesturi in bil na strani NOB in me odpeljal na

kvesturo. Od tu pa sem po krajšem času prišla k bratu Jožetu na Vrhovce.«

Medtem je vojna vihra nezadržno hrumela naprej. Vojaški položaj v Dolomitih se je vse bolj nagibal v prid partizanov in

sovražnik se je bil primoran umikati v defenzivo. S tem je v neposredni bližini nastalo osvobojeno ozemlje, ki je omogočalo vzpostavitev prve ljudske oblasti in pospešeno politično delovanje tako na osvobojenem ozemlju, kakor tudi v krajih, ki so še bili pod okupatorjevim nadzorstvom. Toda usoda je bila navzlic temu nesprejemljiva. Med Maryjino odsotnostjo je bil prav to leto požgan in porušen njen dom, poleg tega pa so ji ubili tudi moža Štefana (Kožuha) in brata Franca (Radovana). Štefana so po zverinskem mučenju ustrelili zloglasni dobrovski belogardisti, Franca pa, potem, ko so ga kot komandanta Dolomitskega odreda zajeli na Osredku, Italijani. Tako je bila Mary na milost in nemilost priklenjena na Jožetovo domačijo. A tudi tu

(pri Jožetu, namreč) ni imela miru. Nenehno so ji bili za petami belogardisti in drugi okupatorjevi vohljači in prežali, kam bo usmerila naslednji korak.

Jeseni 1943 so jo ponovno aretirali – to pot zares. Najprej so jo (skupaj z drugimi osumljenci) odpeljali v dobrovsko župnišče, od tam pa naslednji dan v šentjakobsko šolo v Ljubljano.

»Tu sem bila morda kakih štirinajst dni, potem pa so me odpeljali naprej v zapor v Poljane,« se trpko spominja Mary.

»Septembra 1944 pa so me po večmesečnem zaporu skupaj s še nekaterimi Slovenkami deportirali v ravensbruško koncentracijsko taborišče.«

Ravensbrück, nato Neustadt-Glewe: pomožen člen v verigi zloglasnih nacističnih koncentracijskih taborišč, toda grozotna prisposoba izkoriščanja človeka. Najprej selekcija in ponižujoči rdeči trikotniki, potem delo v obratu Dornier-Werke, Dnevno in nočno delo, vmes pa apeli, apeli in zopet apeli... Neznosen hrušč v delovni lopi številka 2, kjer so nastajala krila nemških bombnikov, izpadi električne energije, obupa in besa... Zmrzljena, vse bolj in bolj podhranjena telesa čedalje težje prenašajo breme naporega dela – prenekatera končajo v pogoltnem žrelu taboriščnega krematorija. Toda upanje ne splahni – upanje, da bo vsega tega nekoč konec. Ohrabrujoče novice, ki »zaidejo« med jetnice, jim vlivajo nove volje do življenja, čutijo, da jih smrt še noče k sebi. A vendar: lakota, naporno delo, mraz, diareja in nečloveško trpinčenje neogibno terja svoje. Prenekatera jetnica je še dolgo po vojni čutila posledice tega trpljenja, nekatere jih čutijo še danes...

Naposled svoboda. Srečna novica se razlije po taborišču kot hudournik po strmi grapi. Toda prenekatera interniranka nima več moči, da bi »proslavila« ta srečni trenutek – njeno telo je povsem izčrpano.

Tudi Mary ni imela moči, da bi se primerno razveselila te vesele novice. Od prestanega gorja je njeno telo izžeto na vsega 36 kilogramov – udje se le počasi privajajo na nenadno razbremenjeno življenje.

Po negotovem tavanju, potem ko skupaj z rojakinjami zapusti proslulo taborišče, naposled pride do mesteca Celle – jugoslovanskega zbirnega taborišča. Od tu pa 7. avgusta 1945 končno z vlakom proti domovini. Tako je prispela domov šele 10. avgusta – dobre tri mesece po osvoboditvi. A vendar je bil to zanjo eden najsrečnejših trenutkov v življenju. To tembolj, ker je po letih gorja, trpljenja in strahu končno le dočkala tisto, kar si je ves čas želela – svobodo.

BRANKO VRHOVEC

VABILO

MEDOBCINSKO DRUŠTVO CIVILNIH INVALIDOV VOJNE CELJE obvešča člane in žrtve fašističnega nasilja, civilne žrtve vojne, žrtve vojnega materiala, ki še niso člani našega društva, da **prireja društvo 26. 11. 1977 tovariško srečanje v Celju.**

Zbirališče ob 10. uri pred Železniško postajo.

Umrli je komunist in španski borec

V Radovljici je v 72. letu starosti umrl Franc Prevc, predvojni komunist, eden zadnjih udeležencev španske državljanske vojne na Gorenjskem. Na zadnji poti, 27. oktobra so se na radovljiškem pokopališču poslovili od njega številni soborci, predstavniki družbenopolitičnih organizacij in skupščin gorenjskih občin, pripadniki JLA ter občani radovljiške in jeseniške občine.

Franc Prevc je bil rojen na Jesenicah, kjer se je že od zgodnje mladosti kot železarski delavec vključil v revolucionarno gibanje. Kot mladenič si je zaželel postati letalec. Opravil je letalsko šolo in postal pilot – narednik. Zaradi revolucionarne dejavnosti so ga že po petih letih odpustili iz vojske in tako se je 1933. leta spet vrnil na Jesenice. Dolgo je moral pritiskati na kljuko predno mu je spet uspelo dobiti delo v valjarni na Javorniku. Dosleden svojemu revolucionarnemu prepričanju se je navzlic izredno težkim razmeram in preganjanju kot član Saveza metalskih radnika Jugoslavije, ki ga je vodila KPJ, neutrudno udeleževal vseh akcij. V znani stavki železarjev je bil med vodilnimi člani stavkovnega odbora, s tem si je nakopal še trši nadzor in šikaniranje policije.

Na poziv Kominterne se je 1937. leta skupaj z devetimi jeseniškimi delavci, preko Splita in otoka Brača odpravil v Španijo. Zaradi izdaje se jim prvikrat to ni posrečilo. Namesto francoske ladje, ki naj bi vkrcala okoli 400 jugoslovanskih prostovoljcev, jih je na Braču pričakala močna policijska zaseda. Po nekaj mesecih jetništva in okrutnega mučenja v Splitu, Zagrebu, Ljubljani in na Jesenicah, kjer je ostal pod strogim policijskim nadzorom, se mu je posrečilo skupaj z Jožetom Gregorčičem in Egonom Erlihonom na lastno pest prebiti preko Avstrije, Švice in Francije v daljno Španijo.

Prevc je bil spričo vojaške usposobljenosti takoj dodeljen v Poljsko brigado Dombrovski na madridsko fronto. V krvavih bojih z nekajkrat močnejšimi fašističnimi silami se je izkazal ne samo kot hraber borec, marveč tudi kot izredno sposoben poveljnik protitankovske enote. Na aragonski fronti je bil ranjen v obe nogi, kljub temu pa je takoj po okrevanju na lastno željo spet odšel na fronto, kjer je v 62. španski brigadi Mixta postal komisar in hkrati tudi komandir protitankovske baterije v činu kapetana španske republiške vojske. Na bojnem polju je ostal zvest republiki in svoji revolucionarni pripadnosti do zadnjega. Sledili so težki dnevi, ki jih je prestajal v lakoti, bedi in boleznih najprej v francoskih nato pa nacističnih koncentracijskih taboriščih. Zahvaljujoč svoji izredni upornosti in iznajdljivosti mu je 1945. leta na Poljskem uspelo pobegniti v partizane in se priključiti Rdeči armadi. Z gorečo vztrajnostjo odločnega borca proti fašizmu se je zopet izkazal v bojih proti nacistom do zmagošnjega konca. V šestih bojih prekaljeni komunist in sposoben poveljnik je tudi v Rdeči armadi dobil čin kapetana I. razreda. Namesto na Daljni vzhod kamor bi morala njegova enota na dokončni obračun z Japonsko armada, mu je zadnji hip uspel povratek v ljubljeno domovino.

Avgusta 1945 se je po dolgih osem in pol letih neprekinjenega bojevanja in trpljenja spet znašel na Jesenicah. Zaposlil se je v železarni in se z vsem rodoljubnim žarom ter bogatimi izkušnjami prekaljenega in doslednega revolucionarja vključil v izgradnjo porušene domovine. Bil je sekretar partijske organizacije in član številnih družbenopolitičnih organizacij, organizator udarniških akcij, kjer je z lastnim primerom dajal zgled drugim.

Po upokojitvi 1955. leta se je preselil v Radovljico. Kljub težkim posledicam vojnih let, ki so mu hromele življenjske moči, je prevzel vodstvo muzeja talcev v Begunjah, dokler ga slednjič bolezen ni priklenila na posteljo.

Njegova življenjska pot se je sklenila prav v času, ko je tudi v Španiji po 40 letih fašistične tiranije začelo nastajati novo obdobje porajajoče demokracije in svobode za katero se je tako srčno in hrabro boril.

JOŠT ROLC

Jože Rukše

Oktober smo pokopali aktivista in borca Jožeta Rukšeta iz Hrušice pri Novem mestu. Star je bil 81 let. Bil je invalid iz prve svetovne vojne ter aktivni udeleženec NOB od maja 1942 leta.

Pavla Bradač

Pavla Bradač se je rodila pred 65 leti v Travniku v Loškem potoku. Bila je aktivna pri zbiranju sredstev za Rdečo pomoč in pomoč borecem Inter brigad v Španiji. Leta 1940 je bila sprejeta v KPS. Leta 1943 je odšla med partizane. Bila je nosilka spomenice 1941. Pokopali so jo septembra v Kočevju.

Vinko Košir

Vinko Košir se je rodil na Viču pri Ljubljani pred 75 leti. Leta 1925 ie stopil v finančno službo in leta 1926 z ženo prišel v Kočevje. Sodeloval je v OF in po kapitulaciji Italije odšel v partizane. Bil je na okrožju Ribnica in v Belokranjskem odredu. Septembra smo ga pokopali na Žalah v Ljubljani.

Dragica Mihalj

Oktober smo se na koprskem pokopališču poslovili od Dragice Mihalj iz Koprca. Že v mladih letih je bila politično aktivna. Po kapitulaciji Italije se je prijavila vojni misiji v Bariju, nato je prišla v Jugoslavijo s 5. prekomorsko brigado. Umrli je v 57 letu starosti.

Janez Rijavec

Na pokopališču v Idriji ob Bači smo se poslovili od Janeza Rijavca, ki se je rodil leta 1903 v Dolenji Trebuši. Z NOG je začel aktivno in organizirano sodelovati leta 1943, kot terenski delavec in narodni zaščitnik.

Franc Lipušček

Avgusta smo se na pokopališču poslovili od Franca Lipuščka, rojenega leta 1917. V NOV je stopil leta 1944 v prekomorsko brigado. Bil je vodnik bolničar. Prejel je več odlikovanj.

Franc Bak

Na pokopališču v Divači smo se septembra poslovili od Franca Baka iz Dol. Ležeč. Rodil se je leta 1898 v Barki. Z NOB je organizirano sodeloval od leta 1943 na terenu. Številni ljudje na njegovem pogrebu so dokazali njegovo priljubljenost.

Evstahij Janežič

Meseca oktobra smo se tiho poslovili na tržiškem pokopališču od Evstahija Janežiča. Bil je vzoren član naše družbe, tih in skromen.

Jože Kuzman

Na pokopališču v Strmcu pri Vojniku smo pospremili na zadnji poti Jožeta Kuzmana, ki se je rodil leta 1925 v Vitarnju. Bil je vodnik 5. prekomorske brigade in odlikovan z medaljo za hrabrost in medaljo zasluge za narod.

Franc Inkret

Franc Inkret se je rodil leta 1912 v Poljčanah. Od spomladi leta 1944 je kot aktivist OF delal na Vojniškem terenu. Pri tem delu je bil ujet, mučen v celjskem »starem piskru«, ter nato odpeljan v Dachau. Od njega smo se poslovili na pokopališču v Vojniku.

Leopold Prošek-Bajdukov

Na pokopališču v Štepanji vasi smo se poslovili od Leopolda Proška. Leta 1941 je bil eden izmed organizatorjev OF v Hrušici, leta 1942 pa je odšel med partizane. Bil je nosilec spomenice 1941, ter večkrat odlikovan.

Simon Kutnjak

Oktober smo se na pokopališču v Razkrižju pri Ljutomeru poslovili od Simona Kutnjaka, starega 68 let, znanega borca in aktivista OF.

Valentin Trogar-Zdravko

V Podkraju smo se poslovili od borca Tomšičeve brigade, Valentina Trogarja-Zdravka. Rodil se je leta 1907 v Lepi nji. Pokojnik je bil pred vstopom v NOV aktivist NOG in tudi po osvoboditvi se je aktivno vključil v akcije za obnovo domovine.

Franc Butinar

Po težki in hudi bolezni je umrl Franc Butinar. Rodil se je leta 1926 na Pregarjah v Brkinih. Komaj sedemnajstletnega so ga aretirali italijanski karabinjerji. Zaprt je bil v Trstu in Pulju od tu je bil odpeljan v Pistoio in nato v Bari in Gravino, kjer je bil vse do izkrcaja zaveznikov. Vključil se je v prvo prekomorsko brigado. Za tem je bil dodeljen tretji krajiški brigadi prve proletarske divizije. Sodeloval je v bojih za osvoboditev Beograda in na sremski fronti. Za svoje zasluge je bil večkrat odlikovan.

Z našega srečanja

Devetega srečanja pionirjev – dopisnikov, ki je bilo 4. in 5. novembra v Postojni, so se kot gostje našega uredništva udeležili: LUČKA LEŠNIK, ROMANA ŠPELETIČ, MARINKA HROVAT, STOJAN PELKO, MILICA KOŠČAK, LILIJANA GARTNER, UČI DEBELJAK, GREGOR KOSTA-NJEVEC, ROBERT BUZAN, TEA RACE, REDŽEP MAHMUTOVIČ, LILIJANA POLJANŠEK, ANA GRGURIČ, MATEJA RAUTNER in TATJANA GERŠAK. Pa mentorice: VERA GARTNERJEVA iz Osnovne šole Mojstrana, MILENA ROMIHOVA iz Osnovne šole Bistrica ob Sotli in ANGELA PODLESKOVA iz Osnovne šole Janka Premrla-Vojka v Kopru.

Fotografije: STOJAN PELKO, Osnovna šola Katje Rupena iz Novega mesta

Želja: da bi se kdaj srečali v uredništvu TV-15!

Letošnje srečanje pionirjev – dopisnikov je bilo že deveto zapored. Postojnski pionirji so nas prijazno sprejeli. Pripravili so prijeten program in za marsikoga je bil ogled Postojnske jame posebno doživetje, da ne govorim o igrici »Pekarna Miš-Maš«, v izvedbi naših vrstnikov, ki nas je presenetila vse po vrsti.

Sodelavci »TV-15 za mladino« smo se po stari navadi zbrali okrog tovarišice Milene in tovariša Silva Terška, glavnega in odgovornega urednika TV-15. Petnajst nas je bilo. Tokrat sami novi obrazi, le Lilijano in Gregorja sem poznala s prejšnjih srečanj. Čas za pogovor je bil tako skopo odmerjen, da se niti spoznati nismo utegnili med seboj. Pa še nekemu se je strašansko mudilo v Ljubljano... Na hitro smo izmenjali nekaj besed o našem časniku, o prispevkih, načrtih.

Kaj bi še povedala?

Vsak začetek je težak. Pa je tudi pri pisanju tako. Spominjam se, kako sem sprva pisala samo o svojih sorodnikih in preden sem upala potrkati na tuja vrata, je minilo kar nekaj časa. Ja, ko prebrodiš začetne težave, pa gre. Mora iti! Naj še povem, da mi nova obleka TV-15 na moč ugaja. Prav tako sem vesela, da mladi lahko sodelujemo tudi na drugih straneh borčevskega časnika. Navdušena sem nad kramljanjem. Imenitna vez med nami in uredništvom je to in treba bi jo bilo še bolj gojiti. Ne bi bilo slabo, če bi nam v njem tovarišica Milena še več svetovala, kako najpišemo, kam naj se obrnemo.

Naš pogovor je prehitro minil. Čas, čas, čas. Vedno nas priganja. Vedno takrat, kadar je najlepše. Prehitro smo morali zapustiti prijazno Postojno. Kar hudo nam je bilo... Na tistem smo si, kot že prejšnja leta, spet zaželeli: da bi se kdaj srečali v uredništvu TV-15! To... Doslej je vedno ostalo le pri besedah. Lep pozdrav in mnogo dobrega vam želim!

vaša LUČKA LEŠNIK

Kajne, da bomo drugič dalj kramljali?

Že v drugem razredu osnovne šole sam poslala svoj prvi prispevek v vaš časnik TV-15. Priznam, da sem bila kar ponosna, ko sem na mladinski strani zagledala svoje ime. Morda je bilo to zame tudi vzpodbuda. Kasneje me je bolj kot ime pod objavljenim prispevkom, pritegnil čas, ki sem ga spoznavala: naš narodnoosvobodilni boj.

Kako sem se razveselila povabila na srečanje pionirjev – dopisnikov v Vinici! Polna lepih vtisov sem se vračala domov in sklenila, da bom postala še bolj redna dopisovalka. In letos sem bila na srečanju pionirjev – dopisnikov že četrtrič. Tokrat nas je gostila Postojna, srečanje samo pa je potekalo pod pokroviteljstvom Kulturne skupnosti Postojna, Zveze prijateljev mladine Postojna in seveda glavne organizatorice teh že tradicionalnih srečanj: Zveze prijateljev mladine Slovenije.

Čeprav se na srečanjih dogaja mnogo lepega, se »tevejevci«, kot si radi pravimo, vendarle najbolj veselimo srečanja s tovarišico Mileno in Silvom Terškom, glavnim in odgovornim urednikom TV-15. Vsedemo se za mize in se po letu dni spet prijateljsko pozdravimo, pogovarjamo. Letos nas je bilo petnajst.

Slednje je vsekakor spodbudno, saj je dokaz, da bo »TV-15 za mladino« še dolgo živel.

Za pogovor je bil odmerjen prekratek čas in tudi to, da se ga mentorice niso mogle udeložiti, se nam ni zdelo prav. (To gre na račun organizatorja!) In tako se je zgodilo, da smo se domov vračali z mnogimi vprašanji brez odgovorov in z mnogimi neizgovorjenimi. Kar razočarani smo bili, ko sta tovarišica Milena in Silvo Teršek, tako hitro odšla! Še drugi dan srečanja smo se o tem pogovarjali in res nam ni bilo prav.

Kajne, da bomo drugič dalj kramljali?

In še pohvala: veseli smo, da nam poleg predzadnje strani, tu in tam odmerite še kakšno stran, tisto »Po stopinjah revolucije«. Saj hodimo po njih. Zvesto in z ljubeznijo.

Kmalu se bom oglasila z novim prispevkom!

vaša LILIJANA GARTNER

Stroški šolanja

K. S., Rakek

Vprašanje: Znano vam je, da imajo otroci vojaških invalidov neke ugodnosti pri šolanju na srednjih šolah. Zanima vas, kakšne so te ugodnosti.

Odgovor: Po zakonu o vojaških invalidih imajo otroci vojaških invalidov pravico do povračila stroškov za redno šolanje. Glede podrobnosti se pozanimajte pri občinskem upravnem organu, zadolženem za varstvo borcev NOV in vojaških invalidov.

Letošnje pokojnine

J. F., Maribor

Vprašanje: Še vedno prejmate 3500 din mesečne pokojnine, čeprav ste že pred časom brali, da bi morala vaša pokojnina znašati vsaj 4000 din mesečno.

Odgovor: Avgusta letos je bil spremenjen zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in sicer je bilo določeno, da je zajamčena pokojninska osnova enaka povprečnemu osebnemu dohodku delavcev v SR Sloveniji, povečanemu za 17,6%. Ta osnova znaša torej 4783,96 din, polna (85 odstotna) borčevska pokojnina pa znaša 4066,36 din mesečno in gre upokojenecem od 1. 1. 1977 dalje.

Carinske ugodnosti

J. X., Y

Vprašanje: Radi bi uvozili avtomobil tuje znamke, zato vas zanima, kakšne ugodnosti imate pri plačilu carine, ker ste borec NOV.

Odgovor: Kot borec NOV nimate nobenih posebnih carinskih ugodnosti ob uvozu oziroma nakupu tujega avtomobila.

sedem dni
7d

Uschi von Gimpl – prvi
izvirni slovenski dr. roman
Razglašena samouprava v
Operi
Beli litri pod zemljo
Da voz ne bi bil brez osi

Po poteh AVNOJ

Srečen sem, ker sem v teh dveh dneh spoznal zgodovino našega pogumnega naroda

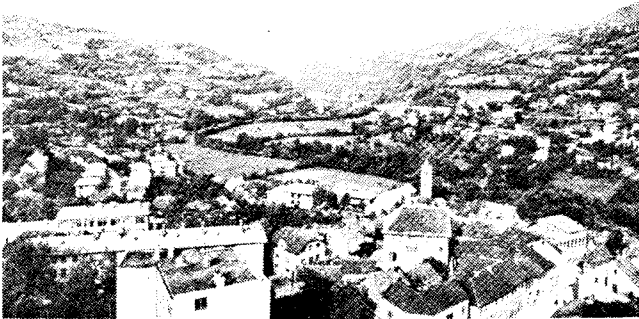
Trboveljski pionirji smo slovesno proslavili petintrideseto obletnico Zveze pionirjev in prizadevni pionirji razrednih skupnosti in krožkov smo v soboto in nedeljo z avtobusom krenili po poteh AVNOJ.

Obetal se je lep sončen dan, kot nalašč za izlet. Stopili smo v avtobus in se veseli odpravili na pot. Med potjo smo opazovali naravo, prelepo v jesenskih barvah in odkrivali nove kraje, spoznavali ljudi, njihove navade.

Naša prva postaja je bil Jasenovac, eden najbolj grozljivih medvojnih taborišč, v katerem so ustasi pobili več kot 800.000 nedolžnih žrtev. Kdo bi lahko pozabil prekrasen spomenik v obliki cveta, ki je vzcvetel iz krvi žrtev!

Pot smo nadaljevali po slikoviti pokrajini. Pred nami se je odprlo pogorje v severozahodni Bosni – Kozara! Tu se je junija in julija devetnajstodvainštiridesetega leta odvijala krvava ofenziva. Pred močnim spomenikom, ki ponazarja upor pogumnega naroda, smo imeli zgodovinsko uro.

Iz Kozare nas je pot peljala po kanjonu reke Vrbas. Ustavili smo se v Jajcu... Tam, kjer se je pred štiriintridesetimi leti

Jajce

rodila nova Jugoslavija! V dvorani – muzeju, kjer je bilo drugo zasedanje AVNOJ, smo si ogledali dokumente in fotografije, ki govore o teh pomembnih dogodkih naše zgodovine.

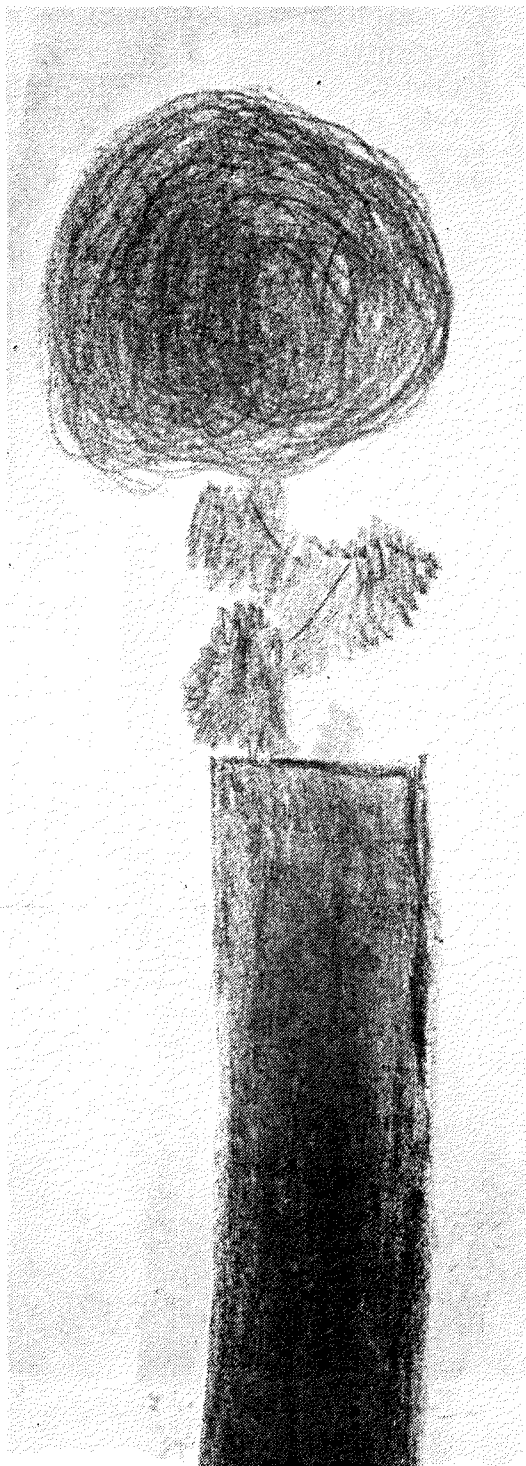
Kar težko smo zapustili Jajce in se odpeljali proti Drvarju. Pot smo si krajšali s pesmijo. Na hribu smo že od daleč zagledali napis – Tito. Povzpeli smo se tudi do legendarne pečine, v kateri je bil tovariš Tito ob napadu na Drvar.

Prevzeti od dogodkov, o katerih nam je pripovedoval vodič, smo se odpeljali proti Bihaću, kjer smo obiskali muzej prvega zasedanja AVNOJ. V muzeju me je najbolj pritegnilo orožje, ki so ga izdelali v partizanskih delavnicah. Sam prostor so popestrili z bosanskimi preprogami, da ne govorim o zanimivih dokumentih iz teh dni. Kupili smo še značke in razglednice mesta ter krenili proti domu.

Srečen sem, ker sem v teh dveh dneh spoznal zgodovino našega pogumnega naroda.

HINKO KÖSEL, sedmi razred
Osnovne šole Ivana Cankarja, Trbovlje

»Na dan mrtvih je pred spomenikom narodnoosvobodilnemu boju zagorelo polno svečk, velikih in malih, različnih barv,« piše Tina Venturina. »Veste, prav vsak predstavnik najmlajših iz Osnovne šole Janka Premrla-Vojka je prinesel svojo svečko in kako svetlo je bilo, pa še pesmi smo recitali v spomin velikemu času.«
Tu je še krizantema, ki jo je narisala Diana Tomljanović z željo, da bi jo tako kot Tinino pismo, objavili na mladinski strani TV 15:

V spomin padlim za svobodo

Da ne govorim o darilu za rojstni dan, ki ga je dobil Robert Bužan, prav tako pionir iz koprke osnovne šole z imenom Janka Premrla-Vojka. »V razred je prišla tovarišica Podleskova, ki vodi naš novinarski krožek,« piše. »Povedala mi je, da je bila moja pesmica objavljena v Primorskih novicah. Nekemu skladatelju je bila tako všeč, da jo je kar uglasbil. Dobil sem veliko daril za rojstni dan, toda tega darila sem bil najbolj vesel! Še posebno mi je všeč, ker jo že poje naš pevski zbor.«

In zdaj še moja čestitka, dragi Robert, za rojstni dan in za pesmico!

Lilijana Poljanšek iz petega razreda Osnovne šole Staneta Žagarja, je svoje pisemce začela nekoliko resno. »Ze meseca septembra sem poslala članek o obisku nekdanje partizanske bolnišnice Franje,« pravi mlada Kranjčanka. »Ker do danes nisem zasledila omenjenega sestavka, sem ga napisala še enkrat, in prosim, da ga čimprej objavite v našem časniku.«

Pametno si ukrenila, draga Lilijana! »Ogledala sem si Franjo« objavljamo danes. Z opravičilom seveda.

Lepo pozdravljeni!

MILENA

Ogledala sem si Franjo

Vse, kar sem videla, ne bom nikoli pozabila

Bilo je neke sobote! Odpravila sem se na izlet z mamico in očkom.

Pozno dopoldne smo se odpeljali na Vrhniko. Že od daleč sem videla spomenik narodnoosvobodilnemu boju, ki smo ga nameravali obiskati. Še prej smo se okrepčali v hotelu Mantova. Potem smo se povzpeli na grič. Hodili smo kar dobrih dvajset minut. Toliko imen je napisanih na tem lepem spomeniku, da sem jih lahko preletela samo s pogledom.

In v nedeljo je bila že nova želja! »Rada bi si ogledala bolnišnico Franjo,« sem rekla mami in očku.

Tudi moji prošnji sta ugodila, samo da smo se na pot tokrat odpravili zelo zgodaj. Vožnja je bila prijetna in vreme naklonjeno. Do kosila smo priš-

li v Cerkno, kjer smo se ustavili v majhni gostilni. Še sedem kilometrov smo se peljali do nedograjenega hotela, ko je začel padati dež. Vseeno smo pogu-

mno odšli po gozdni grapi navzgor. Nismo bili sami. Kaže, da nekdanjo bolnišnico Franjo obiskuje veliko ljudi.

Kmalu smo zagledali

majhno barako, v kateri je prijazna tovarišica prodajala kartice, značke, nalepke, obeske in seveda vstopnice.

In ker je bilo o nekdanji partizanski bolnišnici Franji že veliko napisanega, bi povedala le to, da sem si s posebno pozornostjo ogledala fotografijo mladega Italijana, ki jo je prilepil kar na enega izmed pogradov, na katerih so ležali ranjeni partizani. Pravijo, da jo je prinesel lani. Kdo ve koliko spominov skriva ta kraj in za katere ne bomo nikoli zvedeli?

Vse, kar sem videla, ne bom nikoli pozabila.

LILIJANA POLJANŠEK, peti razred Osnovne šole Staneta Žagarja, Kranj

Ob spomeniku

Na spominski slovesnosti v počastitev dneva mrtvih, ki jo je pripravila tovarišica Horvatova, je nastopilo pet učencev iz sedmega in osmega razreda. Udeležili smo se je vsi učenci. Najmlajši so že prej obiskali spomenik in prižgali svečke, položili cvetje. Tako smo počastili spomin na naše hrabre borce – domačine Kozjega.

Zelim, da bi bil na svetu mir, da bi se imeli ljudje radi, da bi se spoštovali.

OLGA DEVETAK, šesti razred Osnovne šole Kozje.

Santiago Carrillo

TOREK, 8. novembra
1977

Na povabilo predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije je v Beograd prispel generalni sekretar Komunistične partije Španije Santiago Carrillo.

Podpredsednik predsedstva SFRJ Stevan Doronjski je sprejel predsednika vlade Jamajke Michaela Manleya, ki se mudi na uradnem obisku v Jugoslaviji.

SREDA, 9. novembra
1977

V Beogradu je bila 88. seja predsedstva SFRJ, ki jo je vodil podpredsednik Stevan Doronjski, udeležili pa so se je tudi visoki funkcionarji federacije. Na seji so ugodno ocenili obiske predsednika Tita v Franciji, na Portugalskem in v Alžiriji.

Indijski zunanji minister Atal Behari Vadhpai je končal uradni in prijateljski obisk v Jugoslaviji.

ČETRTEK, 10.
novembra 1977

Predsednik Anvar el Sadat je v dramatični obliki izrazil egipčansko željo, da bi na Bližnjem vzhodu zavladal mir, rekoč poslancem egipčanskega parlamenta, da je pripravljen iti tudi v kneseth (izraelski parlament) in se z Izraelci dogovarjati o vzpostavitvi miru.

PETEK, 11. novembra
1977

Predsednik Tito je v Karađorđevu sprejel člana predsedstva SFRJ Fadila Hoxho, ki vodi državno delegacijo na obisku v prijateljskih afriških deželah – Kongu, Zairu, Gabonu in Kamerunu.

Generalni sekretar Španije Santiago Carrillo je ob vrnitvi v Španijo med drugim izjavil: »Pogovori, ki sem jih imel z voditelji ZKJ so bili kot vedno iskreni in tovariški. Ta izmenjava mišljenj je bila za mene posebno koristna glede na moj odhod v Združene države Amerike. V tem pogledu je bilo posebno zanimivo in pomembno moje srečanje s Kardeljem, ki se je pred kratkim vrnil iz Washingtona.

SOBOTA, 12.
novembra 1977

Pafoski metropolit Hristostomos je bil izvoljen za novega nadškofa ciprske avtokefalne cerkve. Tako je na položaju duhovnega položaja ciprskih Grkov nasledil nadškofa Makariosa, ki je umrl letošnjega avgusta. Novi nadškof Hristostomos je bil rojen leta 1927 in je znan kot eden izmed najbližjih sodelavcev pokojnega Makaria.

Dvaintridesetletna Ingrid Schubert, pripadnica skupine Baader-Meinhof, se je obesila v svoji celici v zaporu München-Stadelheim. Tudi Schubertova je bila na listi teroristov, ki naj bi jih izpustili iz zapora po intervenciji ugrabiteljev letala.

PONEDELJEK, 14.
novembra 1977

V Celovcu so se zbrali koroški partizani na jubilejnim 25. občnem zboru, ki se ga je udeležila tudi delegacija ZZB NOV in sicer: Srečko Nedeljković, član predsedstva ZZB NOV Jugoslavije, Viktor Stopar, član predsedstva republiškega odbora ZZB NOB Slovenije in Drago Žvab, sekretar komisije za mednarodne stike republiškega odbora ZZB NOV Slovenije. Za predsednika koroških partizanov so ponovno izvolili Karla Prušnika-Gašperja.

Kaj je patriotizem
in kaj nacionalizem

Na nedavnem dvodnevem posvetovanju v Beogradu na temo Združeno delo in mednarodni odnosi, je v enem izmed pogovorov dr. Stipe Šuvar rekel:

– Velikokrat se spominjam Kardeljevega pogovora na zagrebški televiziji leta 1971, v katerem je rekel:

»Patriotizem – to je ljubezen do lastnega naroda, nacionalizem je sovraštvo do drugega.«

NIN – 6. novembra 1977

Prisilno delavci

Dr. Stipe Šuvar na plenumu CK ZK Hrvatske o reformi izobraževanja:

Rečejo nam – vi silite naše otroke, naj bodo delavci. Zakaj ne bi bili, pod pogojem seveda, da lahko delavec v nekem novem sistemu postane tudi inženir, kot je v naših velikih delovnih organizacijah. Zato – kadar nas obtožujejo, da ogrožamo svobodo izobraževanja s tem, ko želimo mladino podelavčiti tako, da bi šel delavec iz svoje današnje delavske kože – moramo reči: Važna naloga družbe in ključna naloga revolucije je, da mladina postane delavna in delavska, namesto, da je šel del le-te, v želji za visokimi nazivi, parazitsko skozi šolske klopi, da bi pozneje mnogokrat kot malomeščansko breme prišel v proizvodnjo!

BORBA – 1. novembra 1977

Brez rizika ni
napredka

»Prav neprijetno res se mi zdi, da nam od sile manjka ambicioznosti, širokopoteznosti, pripravljenosti na sprejemanje rizika, ki nujno spremlja vsak napredek,« je nekoč zapisal Mitja Gorjup. In nadaljeval: »Klima da ni najboljša? Morda. Žal pa je med nami preveč tistih, ki jim nobena klima ni dovolj dobra. Razen tiste seveda, ki omogoča ljubi mir.«

DELAVSKA ENOTNOST
– 5. november 1977Stanje v nekaterih
glavah

Član predsedstva SFRJ in predsedstva ZKJ Petar Stambolić:

– Samoupravljanje je naša stvarnost in v svetu so prenehali govoriti o samoupravljanju v Jugoslaviji kot o eksperimentu. Samoupravljanje ni samo zapisano v programskih ciljih zveze komunistov, marveč je oblikovano tudi v ustavi in v zakonu o združenem delu... Kljub temu je še opaziti nekaj stare prakse, ki pogojuje nesamoupravne odnose v posameznih sredinah. So ljudje, v katerih glavah so še odnosi in metode izpred dvajsetih let. Ukalupljeni v svoji zaostalosti so nesposobni, da store to, kar je sicer vedno bila odlika naše zveze komunistov pod Titovim vodstvom: da imajo posluš za to, kar je prinesel razvoj, za iskanje najboljših rešitev, za hitrejšo prilagajanje novonastalim pogojem,

situacijam. Se so med nami ljudje, ki žele držati roko nad vsakim dinarjem osnovne organizacije združenega dela, a hkrati drže referate o samoupravljanju.

DUGA – 15. oktober 1977

Ploščice v
mozaiku
življenja

Kaj pa knjiga?

– Najbolj me pritegnejo parti-zanske... Pravim si, da bom več bral, ko bom v pokoju. Pa še to ne vem, če bo res.

Ampak zelo veliko veste. Včasih smo se o takih stvareh pogovarjali samo z direktorji.

Fran Sedalšek je skromen: – Oh, le na pol vem.

SOBOTNA PRILOGA DELA
– 5. novembra 1977

Franc Sedalšek: Nič ne more biti sprejeto, če delavci ne privolimo

To je pravo
tovarištvo

Kaj je pravzaprav šestnajst dni, preživetih v brigadi? Minili so kot bi mignil. Vendar bodo ti dnevi vedno v meni. To je bila moja prva delovna akcija in dala je temelj moji odločitvi: vsako leto v brigado! Saj se v takšnem okolju začneš zavedati, kaj je smisel življenja, življenja mladega človeka – mladince Jugoslavije, ki na tak, svoj način pomaga pri izgradnji in graditvi domovine – domovine, ki je vredna, da jo ljubiš.

MLADINA – 10. novembra 1977

Na eni izmed mladinskih delovnih akcij